

D/II-184

9. füzet

Ötödik év

HIRDETŐ

GYHÁZI BESZÉDEK GYŰJTEMÉNYE

Kiadják

Révész János

ev. lelkész

Soltész Elemér

ref. lelkész

szerkesztők

Megjelenik havonként

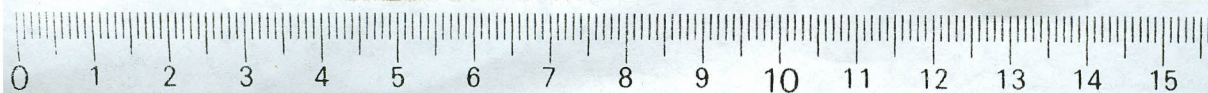
Tartalom

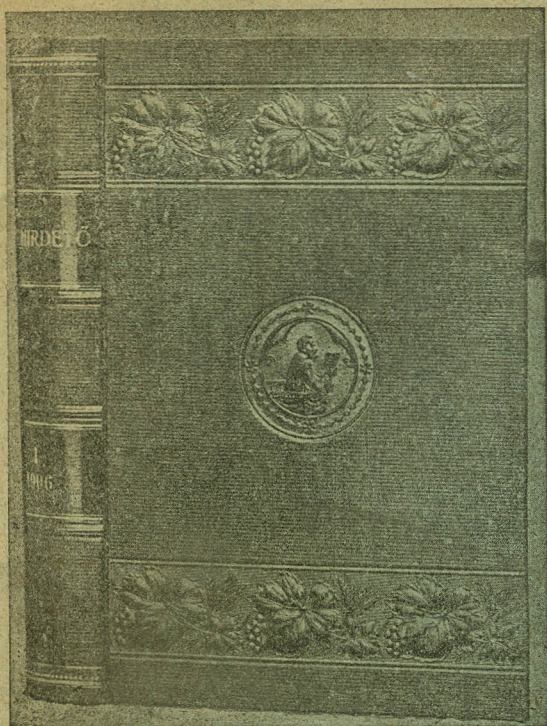
Csapó Péter öcsödi ref. lelkész : A nevelés eszközei (Tanév elején).
— *Bakóczy Endre* hajduböszörményi ref. vallásánár : Társadalmi bajok (Vasárnapi). — *Zábrák Dénes* soproni ev. lelkész : Halál és élet (Vasárnapi). — *Jancsó Sándor* nagyenyedi ref. lelkész : A mindenekre kiterjedő gondviselés (Vasárnapi). — *Kund Sámuel* répczelaki ev. esperes-lelkész : A tisztaságról (Vasárnapi). — *Csernák Béla* furtai ref. lelkész : A testvérek bűnhődése (Vasárnapi). — *Mészáros András* ajkai ref. h. lelkész : Mint a mező virága (Halotti)...

Kiadóhivatal
Nagybánya
Hid-utca 19. sz.

Nánásy István
nyomása
Nagybánya

Egész évre 12 K
Félévre . . 6 K
Negyedévre 3 K





Bekötési táblát az IGEHIRDETŐ I—IV. évfolyamához darabonként 1 koronáért bérmentve küld Dávidházy Kálmán könyvkötészete (Debreczen, Füvészkert-utca 9. sz.).

Interurbán-telefon :
Révész 18. — Soltész 19.

Előfizetőinkhez. Az októberi füzetben vasárnapi és alkalmi beszédeket adunk.

Cs. P. *Ócsöd.* A tiszteletdíjat folytatólagos előfizetésül számoltuk el. — M. M. *Kapocs.* A harangfelavatási beszédnek nem vehetjük hasznát. Méltóztatott látni, hogy ilyesfélét nem közlünk az IGEHIRDETŐben. — L. I. *Laskó.* A júniusban érkezett beszéd (egyházi építkezés idején) — úgy gondoltam — inkább a Lexiconba való lesz. Hogy egyszerűsítsem a dolgot, nem küldöm vissza, hanem a jövő hónap elején a magam szállítmányával eljuttatom Debreczenbe. Jó? — H. J. *Bánócz.* Mint a czimszalag mutatja, a most vett 3 K f. é. *második* negyedre szól. — B. J. *Nyiregyháza.* K. F. *Püspökladány.* V. Gy. *Mezőbánd.* Ébredjetek nagy álmaitokból!.. Vagy a beszédírásra is áll, hogy télen nagyon hideg van, nyáron nagyon meleg van?..

Az IGEHIRDETŐ kiadóhivatalában kapható művek :

Soltész János. A nagybányai ref. egyházmegye története. Nagy 8^o, 360 lap. Térképpel. Ára 5 K. — Külön lenyomat: A nagybányai ref. egyház története. 24 lap. Ára 20 fillér. — *Konfirmációi káté* magyar református növendékek számára. Negyedik kiadás. Ára 24 fillér. Legalább tíz példány megrendelésénél egy példány 20 fillér.

Révész János. Egyház és haza. Alkalmi beszédek. 128 lap. Ára 2 K. — A mi osztályrészünk. A nagybányai ev. egyház története. 160 lap. Ára 2 K. — Beköszönő beszéd, 20 fillér.

Soltész Elemér. Beteg hívek lelki gondozása, 20 lap, 20 fillér. — Jézus föltámadása. 36 lap, 20 fillér. — Az IGEHIRDETŐ I. II. évfolyamában megjelent 12 beszéd külön lenyomatban, egyenkint 20 fillér, összesen 2 K. — *Ünnepnapok.* Tíz alkalmi egyházi beszéd. 160 lap. Diszes kötésben 3 K.

Az IGEHIRDETŐ I—IV. évfolyama. Ára egyenkint, füzve 10 K, kötve 12 K.



1987 FEB 17

A NEVELÉS ESZKÖZEI.

— Tanév kezdetén. —

Máté 5, 48. *Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.*

K. T! Az ember az Istentől beleoltott ős-ösztönnél fogva a haladásnak, fejlődésnek gyermeke. Figyelő képessége, bonczoló, összerakó, okról-okra menő tehetsége, szívének lobbanása, heve, gerjedelme mind a haladás szolgálatára kényszerítik az embert. Előre! ezt kiáltja lelkében egy hang. A tespedő tó vize megromlik, undok férget terem, a halálnak csiráit rejti magában.

Hogy azonban ez a haladás ne csak olyan vak-véletlen, mintegy a sötétségben való tapogatódzás legyen: határozott elvek, szabályok, törvények szerint kell annak történnie. Föl kell használnia mindazokat, melyek a múltban a sikeres próbát már kiállották. Végszél gyanánt pedig, mint magasztos eszménynek, ott kell lebegni előtte felolvasott szent ígénknek: *Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.*

Hogy az ember rövid földi élete alatt eme felséges célnak lehetőleg megfelelhessen, nevelésre van szüksége. E nevelésnek már a gyermekkorban kell kezdődnie. Ez magyarázza meg nekünk ama kétségbevonhatatlan tényt: minél inkább tisztában van valamely nemzet rendeltetésével, létérdekeivel, annál több gondot, áldozatot fordít művelődésére, ennek eszközeire, az iskolákra. Mit ér jelenben valamely nemzet, miképpen állhatja ki a jövőben, a nemzetek nagy versenyében a megpróbáltatásokat: elég annak kulturális törekvéseit megfigyelnünk, hogy alig tévedhető ítéletet mondjunk. Mert sarkigazság ez: aki nem halad,

elmarad. A maradiságnak jövője pedig szégyenteljes és megsiratatlanul gyászos.

Mi most egy új iskolai év küszöbén állunk. A hét folyamán újra megnyílnak az iskolák ajtai. Gyermekeink seregétől tódulnak oda, hol gondos kezek újra megkezdik a lelki magvetés dicsőséges és szent munkáját. S vajjon van-é, lehet-é előttünk becsesebb, értékesebb gyermekeinknél? Hiszen érettök verejtékezünk, küzdünk, fáradunk. Érettök tagadjuk meg sokszor önmagunkat; hajlamainkat, vágyainkat érettök némítjuk el. Mindenkép' méltó hát, hogy e kínálkozó alkalmat megragadjuk és a nevelés eszközeiről elmélkedjünk. Mert csakis így mehetünk legalább egy lépéssel közelebb ama felséges célhoz, melyet Üdvöztünk ír elénk, mondván: *Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok tökéletes.*

A nevelés eszközeit e három pontban foglalom össze:

1. *Jól megválasztott tananyag.*
2. *Lelkiismeretes tanítás.*
3. *Élő példaadás.*

1.

Mit tanítsunk gyermekeinknek? E kérdés egyáltalában nem lehet közömbös az előtt, kinek gyermekei, egyháza, nemzete jövője szívében fekszik. Évszázadoknak, ezredeknek bölcsei, tudósai, emberszerető emberei foglalkoztak e nagy kérdéssel. Nincs a világnak olyan nagy könyvtára, mely a neveléstan körébe vágó munkák tömegével összehasonlítható lenne. Annyi bizonyos, hogy korunkban végtelenül megszaporodott a tudnivalók száma. Minden nap, sőt majdnem minden óra egy-egy új ismerettel bővíti a tudás körvonalait. Ki a különböző ismeretágaknak csak legelemeit akarná is elsajátítani, még az is lehetetlenre vállalkoznék. De bizonyos az is, hogy ma kétségtelenül többet kell tudnunk, tanulnunk, mint csak néhány évtizeddel ezelőtt. A haladás, a fejlődés örök törvénye parancsolja ezt, kényszerítenek rá a megélhetési viszonyok is.

Egyet azonban ne feledjünk. Ne téveszszük szemünk elől, hogy mi most a népiskoláról beszélünk, melynek nem lehet föladata, hogy pusztán ismeret-anyagok közlésére

szorítkozzék. A népiskola nem tanműhely, hanem mindennek fölött nevelő intézet. Nem az ismeret, tudás sokaságával kell tündökölnie, hanem a szív és lélek összhangzatos kiképzésében.

Nem lehet célom, hogy e helyen a népiskolai tananyag bírálatába bocsátkozzam, nem lehet nektek sem. Annyit azonban kimondhatunk, hogy a népiskola akkor tölti be feladatát, ha Isten, ember és a haza szeretetére megtanít. Helyesebben szólva, ha munkássága odairányul, hogy ezek az érzelmek már a fogékony gyermek lelkében megfogamzsanak. Mindannak, amit az iskolában tanítunk, ezeknek szolgálatában kell állni, ezen eszméktől kell áthatva lenni, ezektől kell fényt és meleget nyernie.

De, K. T! az iskolának szoros összeköttetésben kell állani a családdal. Sok szüle azt hiszi, hogy azzal, ha a törvény kényszerének eleget tett s gyermekét felküldte az iskolába, minden kötelességét betöltötte gyermekével szemben. Azzal, hogy gyermeke mit tanul, nem törődik s hogy gyermekének ő is csupán azt tanítsa meg, ami helyes, arra ügyet sem vet. Barma, jószága fejlődésére sok ember több gondot fordít, mint a gyermekének megtanítandó dolgokra.

Sok gyermek már nem tiszta, fényesen tündöklő, ártatlan lelket visz az iskolába, hanem olyat, mely ferde dolgokkal van teleírva. A gondatlan szülék, a környezet irták azt tele. Elismerem, hogy nem öntudatosan, nem szándékosan; de ez a hibát, a bajt nem kisebbíti, sőt növeli, mert éppen azt bizonyítja, hogy ez a gyermek nem volt a szülei gondoskodásnak kiválasztott tárgya. Sokan mondják: Élég, ha testi fentartásáról gondoskodom gyermekemnek; szegény ember nem foglalkozhatik gyermekének még nevelésével is. Arra való az iskola... Ugy van, arra való, mi is azt mondjuk; de ne feledjük, keresztyének, hogy a gyermek napjainak negyedrészt sem tölti az iskolában, élete többi idejét a szülei háznál éli le. S ha aztán azt látja, azt tapasztalja, hogy a szülék az iskolában való előmenetele, haladása iránt a legkevésbé sem érdeklődnek: bizony abban is megcsökken a megtanulandók iránt való buzgalom. Könnyen veszi ő is kötelességét s e kettős kötelesség-

mulasztás eredménye a legtöbb esetben szomorú. Általános panasz a szülék és a gyermekek részéről.

A bölcs Predikátor (Péld. 22, 6.) ezt mondja: *Tanítsd a gyermeket az ő utjának módja szerint.* Ebben benne van a megtanulandók örök törvénye. A gyermek utjának módja: az ő lelkének megfelelő dolog. Vajjon mi felel meg annak? Nem az elvont igazságok halmaza, hanem tejnemű eledel. Nem a bűn, hanem a tisztaság, ártatlan öröm áll közel lelkéhez. Az ember természeténél fogva keresztyénnek, vallásos lénynek születik, mint egy régi bölcs mondja. Hogy mégis oly sokan vannak csupán név szerint való keresztyének, kik igazában pogányok, oka éppen az, hogy a gyermek legjellemzőbb lelki tulajdonságait nem vették kellőleg figyelembe a nevelés és tanítás alkalmával. Az ismeretek, melyeket közölnek vele, vagy éppen nyomtalanul tűnnek el — ami még szerencse — vagy a legkártékonyabb befolyással vannak lelki világára.

Tanítsd a gyermeket az ő utjának módja szerint. Tanítsd félni, imádni az Istent, mint mennyei Atyát, szeretni az embert, mint testvért, szeretni a hazát, munkálkodni az emberiség javáért. Ezt megteheti minden szüle, meg is kell tennie, ha gyermekét istenáldásnak tekinti. Ez a leghelyesebb tananyag, ezen az uton közeledhetünk a tökéletesség felé.

2.

De nem elég csak jól megválasztani a tananyagot, hanem lelkiismeretesen végre is kell hajtani azt.

Immel-ámmal végzett munka nem sokat ér. A tanító, ki csak kenyérkeresetnek nézi pályáját, valamelyes eredményt mutathat fel, hivatása magaslatától azonban távol marad. Ha van pálya, mely egész embert kíván, a tanítói mindenesetre az. Sehol sem boszulja meg magát a hanyagság annyira, mint a tanítói pályán. Egy-egy kiváló, szorgalmas és nevelni tudó tanító áldásos munkáját nemzedékek áldják, magasztalják; a robotba dolgozó működését pedig keservesen megsínylik. Ide kell igazán lélekből való munkálkodás, lelkiismeretes működés. Itt kell csak igazán meggondolni, hogy nem egy ügyiratnak elintézésével, nem egy

hivatalos okmányoknak megírásával van dolgunk, hanem az élő Isten képeire teremtett ember lelkével, melyért felelősséggel tartozunk.

De ezt nemcsak a tanítóknak kell tudni, hanem a szülőknek is. Jaj a gyermeknek, kinek szülei csak azzal törődnek, hogy szépen felöltözködjék, lelkéről pedig csak úgy csüngenek a roszaságnak rongyai! Nem, nem szabad a gondos szülőknek egyetlen alkalmat sem elszalasztani, amikor gyermekeiket jóra, nemesre, Isten félelmére, az emberek szeretetére megtaníthatják. Ezer példa, ezer alkalom nyílik erre. Im' minden reggel fölkél a nap, az álomba szunnyadt földet tevékenységre szólítja; leszáll minden este az alkony, hogy a híven munkálkodót édes álomba ringassa. Minden esztendő meghozza termését, most szűkebben, majd gazdagabban. Igaz, hogy ti munkálkodtatok, verejtékeztetek; de az áldás mégis onnan felül, a minden áldások Istenétől szállott alá. Ő adta az esőt, a harmatot, a napfényt, karjaitokba az erőt. De vajjon eszébe jut-e minden szülőknek, hogy ébredő gyermekének ezt mondja: A jó Isten újra felvirrasztott, imádkozzál hát édes gyermekem! Vajjon a nap leszálltával, mielőtt álomra hajtaná szemeit az a mosolygó gyermek, mondod-e neki: Tedd össze kezed, köszönd meg a jó Istennek, hogy e mai napon megtartott téged!? Vajjon vezeted-e úgy a beszéd fonalát, hogy ha megszeged kenyered, elkészítéd ételed, a hála érzete támadjon fel gyermeked szívében az örökkévaló szent Isten iránt? Mondod-e neki, midőn a testi-lelki inség gyermekével találkozol: Édes gyermekem, az is a mi testvérünk; töröld le könnyeid; látod, az a Jézus a bűnösöket is szerette s a szeretet által megjobbitotta! Mondod-e neki, hogy azok a messze idegenbe, tengeren túl költöző, kincset kereső véreink e hazának testét rabolják meg a vértől s magát ezt az édes anyát teszik beteggé, midőn idegenbe vándorolnak?

Óh, mondjátok meg mindezeket nekik. Ne szalaszthatok el egyetlen kínálkozó alkalmat sem, hogy szívöket Istenhez emeljétek, lelköket megszenteljétek a jó és nemes magvainak gondos ápolgatásával. Példaadótok lehet ebben is a mi legfőbb tanítómesterünk, az Ur Jézus. Lássátok,

Ő nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem, hogy tanítványainak lelkét nemesítse, a jóban állhatatossá tegye. Megtalálta az anyagot a mező liliomában, a parányi mustármagban, az elveszett drakhmában, a konkolyban és tiszta buzában, a természet és élet sok-sok jelenségében. Így tegyetek ti is. Lássátok meg Istent és az ő jóságát, kegyelmét, szerelmét, melylyel bennünket körülveszen. És ezt az Istent hirdessétek, beszéljétek meg a ti gyermekeiteknek, hogy így egy lépéssel ismét feljebb emelkedhesetek a tökéletesség lépcsőfokán mind ti, mind egész háznépetek.

3.

Nem elég csak fölismerni a tananyagot, nem elég azt csupán előadni akár a legszebb szavakkal; lelkünk világát, érzületünk milyenségét cselekedeteink mutatják meg a leg-hívebben. A legfőbb nevelő mindenha az élő példaadás. Egyformán áll ez tanítóra, szülőre.

Habár az angyalok nyelvén beszél is az a tanító, mit sem ér egész működése, ha tettei egyenesen megczáfolják beszédét. Hirdethet bármi szép erkölcsi elveket, festheti Isten jóságát, kegyelmét bármily ékesen: ha tetteiben egyiket sem láthatja a gyermek, haszontalan szolgál. Mimódon követelhet a tanító rendet, pontosságot, kötelességteljesítést tanítványaitól, ha mindezekben maga nem jár jó példával elől. A gyermek lelkét nem az elvont igazságok formálják, idomítják, hanem a közvetlenül látott, tapasztalt események. Nagyon, de nagyon hibás az a tanító, kinek cselekedete nem egyszersmind szavainak lenyomata, bizonyosága. Így is nevel, az igaz, de olyanokat, kikre Idvezítőnk sokszoros jajt kiáltott, mondván: *Jaj nektek, képmutató farizeusok!*

Éppen ez áll a szülékre nézve is. Gondolatnak, szónak, tettnek mindig egyezni kell. Ki mást gondol, mint mond, mást cselekszik, mint beszél: képmutató, hazug az. Csalja magát, csalja embertársait s talán még azt hiszi, hogy a mindeneket tudó, látó Istent is megcsalhatja. Hogy pedig ez mennyire nem sikerül, előbb-utóbb keservesen maga fogja tapasztalni. Majd mikor az a gyermek hazudik, mindent le akar tagadni, csakhogy jónak *láttassék*; majd

mikor tulajdon édes apját, anyját is megcsalja, tévutra vezeti; majd mikor alattomos furfangja, jól eltakart, de végre nyilvánosságra került bűneivel könnybe borítja a szülék szemét: óh akkor ne vádoljatok ti sokszinü szülék senkit se, csupán magatokat. Amit vetettetek, azt aratjátok most. Az Isten nem csufoltatik meg soha.

Jól jegyezzétek meg mindnyájan: nemcsak a testi tulajdonságokat örökli a gyermek, hanem a lélek gyarlóságait is. S ha már a testi elsatnyulás is szomorú tünet, még inkább az a lelki züllés és pedig annál is inkább, mert ez sokkal fokozottabb mértékben beáll, mint a testi elsatnyulás.

Példát, jó példát mutassatok hát gyermekeiteknek. Szeretitek az Istent? Mutassátok meg, hogy ez nemcsak szó, hanem valóság. Ha kondul az Isten tiszteletére hívogató harangszó: menjetek a templomba, imádjátok az Urat. Ha áldozatot kívánnak tőletek Isten dicsőségére, iskolai vagy egyházi célokra, ne zugolódással, hanem szíves készséggel adjátok azt. Ha csapások sújtanak vagy betegség gyötör benneteket: ne káromkodással könnyítsetek bajaitokon, hanem csöndes megnyugvással, Istenbe vetett rendületlen bizalommal. Így mutatjátok meg, hogy szeretitek Istent, így mutattok jó példát gyermekeiteknek. Szeretitek ti embertársaitokat? Akkor ne gyűlölködjétek hanem áldjátok azokat is, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal is, kik titeket háborgatnak. Érzitek, hogy bűnösök vagytok? Akkor alázzátok meg magatokat a kegyelem Istene előtt, imádkozzatok bűneitek bocsánatáért. Fogjátok meg az Ur Jézus kezét, öleljétek őt át szent hittel, mossátok meg lelketeket az ő érettünk ontott drága vérében.

Igy és nem másképp' mutathattok jó példát gyermekeiteknek. A kegyes Ábrahám egyetlen fia feláldozására is kész vala, hogy Isten akaratának eleget tegyen. A kegyes Anna is kész szívvel ajánlotta fel fiát, Sámuel Istennek. Vajjon nem a templomba vitték-e már korán Mária és József az isteni gyermeket, Jézust. Tegyetek ti is így. Legyetek egyek mindnyájan az Isten szeretetében. Mert szüléket, gyermekeket, testvéreket, barátokat, rokonokat sohasem az a szeretet kapcsol egybe örökre, mit egymás

iránt éreznek e földön, hanem az a közös szeretet, melyet a szent Isten iránt hordozunk szívünkben. Akarjátok ti, hogy mindörökre együtt legyetek? Óhajtjátok, hogy majd egykor, midőn Isten ítélőszéke előtt állotok, elmondhassátok: *Imhol vannak Uram a gyermekek, kiket nekem adtál, csak egy is el nem veszett közülök . . .* Ha igen: Isten szeretetében forrjatok össze mindnyájan, mert a földön elérhető emberi tökéletesség koronájában Isten szeretete a legtündöklőbb gyémánt.

Amen.

CSAPÓ PÉTER.

TÁRSADALMI BAJOK.

— Vasárnapi. —

1. Thess. 4, 1—12.

Midőn az aggódó szülék serdülő gyermeköket eleresztik a bűnös világba, hová az atya vigyázó szeme s az anya féltő szerelme nem követheti, utraivalóul három figyelmeztetést kötnek szívére: Ne légy könnyelmű; maradj becsületes; légy szorgalmas. És ha gyermekök tőlök távol, messze idegenben keresi kiképeztetését vagy kenyerét, a szülei lélek mindennapi imájában ugyancsak ily három kéréssel zörget Istennél a kegyelem ajtaján: Uram, őrizd meg gyermekünket a bűntől, hogy a hetedik parancsolatot megtartsa, őrizd meg a becstelenségtől és adj a tisztességes munkára erőt, egészséget, adj áldást, hogy hivatását, mint Istennek gyermeke becsületesen, szüleinek örömeire töltse be!

Ki tagadhatná, K. T! hogy e három figyelmeztetésre és kérésre korunkban nagy szükség van? Hiszen minden társadalmi bajunk és nyomoruságunk oka éppen az, hogy ezt a három föltételét a tisztességes életnek: a tisztaságot, a becsületességet és a munkásságot nem veszik napjainkban komolyan, Isten parancsolatairól végkép' elfeledkeznek, a világ bölcseségének és a test gonosz kívánságainak utain, nem pedig az Isten akaratának ösvényén járnak. És ha az emberek eként lábbal tapodják erkölcsi rendeltetésöket s szem elől tévesztik mennyei hivatásukat: nem méltán sujtol-e minket az igazságos Istennek bünt büntető haragja, mint az apostol mondja: *Boszut áll az Ur mind-ezekért. Mert nem tisztátalanságra, hanem szentségre hívott el minket az Isten. Aki azért megveti ezeket,*

nem embert vet meg, hanem az Istent, aki szent Lelkét is közlé velünk.

A fölolvastott szent ígék hathatós intései amint illettek egykor a thessalonikai gyülekezet egyes tagjaira, úgy, sőt talán még inkább illenek korunkra, melyet — fájdalom — erkölcsében a tisztátalanság, közéletében az álnokság, keresetében a komoly munka kerülése annyira megrontott, hogy velőt megrázó hangon kellene e bűnös föld lakói között keresztülharsogni az apostol intésének: Emberek! legyetek

1. *tiszták,*
2. *becsületesek,*
3. *szorgalmasok.*

1.

Az ó-kor nagyműveltségű nemzetén, a görög népen, mint undok féreg rágódott az erkölcstelenség és tisztátalanság, midőn az Ur a nagy apostolt Krisztusnak éltető és ujjászüelő evangéliomával odaküldte. Tisztátalan élet harapózott el Thessalonikában is, hova Pál a szóbanforgó ígéket intézte; sőt még azok is, kik már keresztyén nevet viseltek, a pogányok módjára még mindig rabjai voltak a tisztátalan életnek s az a veszedelem fenyegette őket, hogy visszaesnek a testet és lelket megfertőztető pogányságba. Ezért az apostol, mint atya, inti őket: *Ez az Isten akarata, a ti szentté lételetek, hogy magatokat a paráznaságtól megtartóztassátok.*

És ha magunkat nézzük, atyámiai, bizony itt sem találunk kedvezőbb képre. Dicsekedhetünk ugyan elég magas műveltséggel, kiváló szellemi és lelki adományokkal, de jellemvonásunknak ezt a fényét elhomályosítja az a fekete folt, mely erkölcsi életünkre ráborul; életrevalóságunk fáját lassan, de biztosan őrlí, emészti az a féreg, mely a gyökeret támadva meg, a testi és lelki tisztaság koronáját a legundorítóbb bűn fertőjébe dönti le. Nem kell, K. T! e szomorú valóság bizonyításáért messze mennünk. A legközönségesebb kedvtelések, aljas élvezethajhászások mint kísértetek járnak közöttünk, hogy elragadozzák s oly bűnbe sodorják fiainkat s leányainkat, melynek

megszégyenítő s kárhozatos bélyegét többé le nem moshatják magukról. Hát a házassági hűség megtörésének ezer meg ezer példái, az Isten előtt szent esküvéssel tett fogadásoknak férfiak és nők részéről való megszegése: nem égbekiáltó bizonyosságai-é erkölcsi hanyatlásunknak, sülyedésünknek? És meg kellett érnünk, atyámfiak, hogy leányok, kik alig hagyták még el az iskola padjait, a szégyen útjára térnek s ifjak, kik még félgyermek, a könnyelmű, ledér élet elnyelő örvényébe merültek!

Ily szomorú jelenségeket látva, fel kell buzdulnunk mindnyájunknak arra a munkára, mely a romlottság mérges forrását elfojtani igyekszik, hogy Isten ígéjének tiszta áradatával mossuk le népünkről azt a szennyet, melyet az erkölcstelenség áradó tengere iszapként lelkére rakott. Csak az a baj, hogy vannak keresztyének, sőt vannak szülék is, kik úgy gondolkoznak, hogy a hetedik parancsolat megszegése nem alacsonyítja le az embert sem lelkében, sem testében; kik elfelejtkeznek arról, hogy testök a szent Lélek temploma! Ily fölfogás mellett nem csoda, ha mindaz a fáradság, melyet az erkölcsök javítására időnként a társadalom tesz, eredménytelennek bizonyult. Mert ahol nem szokták meg, hogy cselekedeteiket Isten ígéjének zsinórmértékéhez mérjék, ott a szív elfásul, megkeményedik, az ígét mint a keményre taposott utfél, nem fogadják be.

De vigyázzunk, atyámfiak, hogy valamikép' farizeus módon ne mondjunk ítéletet az erkölcsök romlottsága fölött, hanem elfogulatlanul nézzük meg magunkat is, hogy vajjon nem tesznek-é ellenünk bizonyosságot a mi gondolataink, szavaink és cselekedeteink? Mert vannak, kik cselekedeteitekben tartózkodók; nyilvánosan semmit sem engednek meg maguknak, de szavaikban, beszédökben nem átallanak oly kifejezéseket használni, melyek ugyan némely társaságra vidámítóan, sőt izgatólag hatnak, de amelyek nem éppen a legtisztább gondolatvilágot árulják el. És míg lesznek, kik ha nem tettel is, de gondolattal és szóval káros hatást gyakorolnak környezetükre s illetlen beszédökkel felébresztgetik a romlatlan szívekben az ismeretlen bűn iránt való kívánságot: addig csekély eredményt mutathatnak fel a javító intézetek, szeretetházak, a társa-

dalom megtisztítására igyekvő minden törekvések. E téren csak egy javító eszköz van: az Istennek, a mi Atyánknak ígéje. Ez legyen életünknek szabályozója, cselekedeteink próbaköve s utainknak vezető szövétneke. Azért kérjük Istenünket mindannyian, hogy szent Lelke által lelkismere-tünket ébreszsze föl és sarkalja az önvizsgálódás nehéz munkájára, hogy hibáink beismerése után vezessen el min- ket az erkölcsi életnek arra a magaslatára, hol úgy fényljk a mi világosságunk, hogy mások is látván a mi jöcsele- kedeteinket, dicsőítsék a mennyei Atyát. Mert ne feledjük, atyámfiai, hogy csak a tiszta emberek tudnak az elhara- pózott erkölcstelenség ellen sikerrel küzdeni.

2.

Az erkölcsök hanyatlásával, a tisztátalan étellel kar- öltve jár a hamisság, a becsstelenség. Az érzékiség tetszetős utain járni sok pénzbe kerül, az ugynevezett előkelő mulat- ságok drágák s akinek vérében van már a tisztátalan mulatságnak ez a szenvedélye, még álnok uton is pénzt kerít, csakhogy vágyait kielégíthesse. A sok csalás, lopás s hűtlenség, mely naponként az ujságokban egész lapokat tölt meg, szoros összeköttetésben áll a tisztátalan étellel, mert ha a gonosz cselekedetek rugóit kikutathatnánk, a legtöbb esetben aljas szenvedélylyel találkozoznánk. Egyik bűn a másikat szüli.

Hát a gazdagodás vágya mennyi embert térít le na- ponként a becsületesség útjáról! Nem azokról szólok, atyámfiai, kik a tisztesség korlátai között munkálják a ma- guk előmenetelét; akik a kereskedelemben is a tisztességes verseny szem előtt tartásával iparkodnak jóléthez jutni; hanem azokról, kik embertársaik boldogságának romjain akarják a maguk szerencsáját felépíteni; kiknek lelkét az irigység ördöge annyira elfoglalta, hogy kezeiket dörzsölve, határtalan kárörömmel nézik a mások bukását; kik még dicsekednek is álnokságukkal s fájdalom, sokszor dicsé- retet is nyernek, hiszen a világ ezeket szokta *élelmes* em- bereknek nevezni. Hiába, e világ fiai — azt mondja Jézus — eszesebbek a világosság fiainál.

De itt sem feledkezhetünk meg magunkról, atyám-

fiai! Ne ítéljünk, hogy ne ítéltessünk. Ne lássuk meg más szemében a szálkát, mikor a gerendát, mely a mi szemünkben van, nem akarjuk észrevenni. Tulajdon cselekedeteinket is állítsuk bátran lelkiismeretünk ítélőszéke elé: vajjon kiállják-e a becsületesség tűzpróbáját? Ha nem, ne álljuk beismerni hibánkat, mert ez már félmegjobbulás. De ne zárkózzunk el attól sem, hogy más is betekinthessen cselekedetünk titkaiba; hiszen az igazság nem fél a nyilvánosságtól, a becsület fölemelt fővel jár az emberek előtt. S cselekedetünknek zsinórmértéke e tekintetben is az Isten törvénye, ebben, mint tükörben láthatjuk: fehérek, ártatlanok vagyunk-e, vagy feketék, gonoszak?

Hogy oly sok baj van, atyámiai, a mai társadalomban, annak nem csekély oka az, hogy kevesen szoktak e tükörbe nézni, kevesen járnak a becsületesség útján; pedig a példa vonz, a rossz ragadós. Azért aki szívén viseli e társadalmi bajokat s gyógyításukra komolyan törekedni akar: önmagának legyen a legszigorubb bírója, hogy így nemcsak beszédével, hanem sokkal inkább cselekedetével oly példát mutathasson embertársai előtt, mely gyógyítólag hat azokra a sebekre, melyektől a mai társadalom vérzik.

3.

Amint a tétlenség minden bűnnek a kezdete, úgy kezdete és alapja a tisztátalan életnek is. A hűséges és lelkiismeretes munka azonban megóv ettől a hibától. Ezt, atyámiai, megfigyelhetjük már az iskolában is. A szorgalmas, lelkiismeretes tanulók rendszerint erkölcsileg sem esnek kifogás alá s így van ez az életnek mindennemű hivatásában. Aki testének, lelkének minden erejét megfeszíti, hogy előre haladhasson s mindennapi kenyerét nyugodtan és megelégedéssel ehesse, annak nincs ideje, hogy hiábavaló, vagy éppen bűnös gondolatokkal foglalkozzék, nincs kedve, hogy nehéz munkájával keservesen szerzett pénzét eltékozzolja s a bűnös szenvedélyek piacán elverje. Az ilyen ember jól ismeri a szorgalmas munka értékét, becsülni tudja az áldást, melyet Isten az igazán tusakodónak ingyen kegyelméből ad.

A mai társadalmi felfogás pedig a *kevés munka, sok*

az csak csonka töredék, gyászos vereség, kin s gyötrelem marad.

Jer, vizsgáljuk érző szívvel, hívő lélekkel e két ellentétes hatalmat,

a halált és az életet.

1. *A halál gyászmenete lesújt.*
2. *Az élet diadalutja fölemel.*

Seregeknek Ura, életnek Fejedelme! Világosítsd meg mirajtunk a te orczádat, hogy meggyógyuljunk. Taníts minket, úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívvel jár hassunk.

Amen.

1.

Szeretett hivek! Művészi rövidséggel és megrázó komolysággal, miként az a szent Írást általában jellemzi, rajzolja a fölolvastott evangéliom a halál ijesztő képét. Minden szó, minden vonás, egy-egy újabb fokozata a halál törhetetlen erejének, egy-egy ürömcsepp a mulandóság keserű poharába.

Nem kerüli az el a leggyönyörűbb vidéket sem, ha még oly kies fekvésű volna is, mint Nain ott a Tábor és Hermon hegyek lábánál.

Ime, egy halottat hoznak vala ki. A halál fakó ábrázata előtt elhervadnak a legvirulóbb paradicsomkert ékes virágai; annak mérges lehelletétől nem óv meg sem Tábor, sem Hermon balzsamos hegyi levegője. Ám építs magadnak tündérpalotát a legegészségesebb tájon, fenyves erdők illatos magaslatán, avagy a morajló tenger sziklás partjain: a halál oda is elbarangol, bekopogtat és megtalál. Ellene nincs orvosság, nincs gyógyszertár, nincs csudatorvos, nincs menekülés. Por vagy, ember, porrá kell lenned! Ezt kiáltja füledbe Nain. *Halál.* E rövid szó magában foglalja nemünk összes nyomoruságát. Mi haszna fested ki szépen e rémes betűket s hinted a költészet tarka virágait e setét örvény fölé? A halált az álom testvérenek nevezed. Ámde olyan testvérek azok, mint Kain

és Ábel, akik közül az egyik agyonütötte a másikat. Hiába' képzelődnél. A te élettörténeted is így végződik, még ha Nainban lalnál is: *Imé, egy halottat hoznak vala ki.*

És ez a halott egy *ifjú* vala. Nem csecsemő, aki, mint fésző bimbó, csak az imént tárta ki kelyhét a nap-sugarak előtt s este ismét becsukja azt; nem egy gyöngye gyermek-élet aludt itt ki, amely ártatlan mosolyával az édes anya szívét megvidámította, e világot futólag köszöntötte s pár nap múlva ismét búcsut vett övétől! Nem is elfáradt, életunt aggastyán, aki már vágyódva várja az estharangszót, akinek életfáklyája tövig leégett s aki a vándorbotot immár szeretné letenni reszkető kezéből; nem . . . *egy ifjú*. Az ifjúkor legteljesebb erejében, a fiatalság legüdébb virágában rohanta meg a halál, mint fölfegyverzett óriás. Sokáig küzdött vele, mint hős, de leteperni nem tudta, legyőzetett. Óh, mily keserű a megválás, midőn az élet, mint téjjel és mézzel folyó Kanaán ragyog a sugárzó szemek előtt, magasztos tervek, aranyos ábrándok dobogtatják a szívet s a zord halál éles kaszájával hirtelen közbesuhint s kiméletlen lábakkal széttiporja a homokba rajzolt köröket.

Óh, kemény halál, nemünk nagy igája,
Mint nyög alattad az emberek nyája!
Nem kegyelmezs, nem figyelmezs
Nagynak, kicsinynek bár könyörög szája.

Még félig sem égett le s már is kialudt az ifjú életgyertyája s a vigan csergedező patak váratlanul eltűnt a homokban.

Óh, vajha meghallanátok és szívetekre vennétek ezt, ti ifjak és hajadonok! A halál nem üti fel az anyakönyvet, nem kérdezi az emberek korát, hanem személyválogatás nélkül becsukja az életnek könyvét. Nem kutatja, elkészültél-e már, akarsz-e vele menni? Belszárt elragadja fényes lakomája mellől s az új magtárat építő gazdag embernek így szól: *Bolond, ez éjjel elkéri a te lelkedet tetőled!* . . . Ha másutt kételkedhetnél is Isten ígéjében, itt meg kell hajolnod. Ki tudja, mily közel végórám? Ki tudja, hol ér a halál? . . .

És ez az ifju *egyetlen fiú* volt. Egy szóban mennyi fájdalom! Egyetlen gyermek! A háznak szemefénye, ragyogó napsugara, reménye, büszkesége, mely ha sirba hull, szomorú, fagyos éjszaka borul a családra! Az egyetlen gyermekben összpontosul minden szeretet és gondoskodás. Ezért élni, küzdeni, dolgozni, ennek boldogságát munkálni, egyetlen életcélja a szülei szívnek. Így volt ez a naini szegény édesanyánál is.

És ez az asszony *özvegy* vala. Így szól tovább a szomorú történet. Ez a szó betetőzi a nyomort. Ismerte már a halál az ő hajlékát, most másodszor tért oda be. Letépte már az özvegy fejének koronáját, most kitorpte öregségének egyetlen támaszát is. Özvegy . . . rövid szó, hosszú szenvedés. Most érezte ezt igazán a naini édesanya. A méltányos törvényhozás az özvegynek egyetlen fiát fölmenti a hadi szolgálat alól. A kenyérkeresőt nem veszi el az anya mellől. A halál még ezt a jogot sem tekinti, hanem az özvegy anyának egyetlen fiát is besorozza fekete zászlója alá. Nincs irgalom, nincs menekvés. Azért mondták az öregek, hogy ez az özvegy egyszerre négy halottat temet: férjét ujjal, azután fiát, azután támaszát és — ha vigasz, remény nélkül tekint ég felé — Istenét is.

Nincs senki, aki őt megvigasztalhatná! Igaz ugyan, hogy az egész város megjelent meleg részvétével — az ilyen eset még az idegeneket is meghatja — de ugyan mivel gyógyíthatták volna a sajtó sebeket ők, akik az örök élet és halhatatlanság felől maguk is bizonytalanságban voltak? A legjobb esetben is csak együtt gyászolhattak, sírhattak vele. A halállal szemben vajmi szegény az emberi szó. Az üres hang, a pusztaság szólásforma sehol sem annyira sértő, mint a sírnál. Sokkal helyesebb, ha a koszorút némán leteszszük; kezet szorítunk a gyászolókkal; az a szemünkben csillogó szótlán könny beszédesebb minden szóáradatnál. Aki nem tud úgy beszélni, hogy Istennek Lelke szóljon belőle és az élet hite áradjon ajkairól, az jobb, ha úgy cselekszik, mint Jób barátai, akik leültek és sirtak.

És a városból nagy sokaság volt övele, mondja

az elbeszélés. Ezt az utolsó tisztességet, mint részvétőknek mulékony jelét, megadhatták neki. De mi, Istennek legyen hála, többet is tudunk; az utolsó tisztelet még nem az utolsó *szeretet* és a koporsó még nem az utolsó felelet az élet nagy kérdésére. Igen, Istennek legyen hála! mert az idő ugyan nem gyógyítja meg sebedet és csupán a felületes emberek szeretnék magukat ezzel a silány vigasztalással megnyugtatni. Az elvesztés után jön a hiány; az csak pár óráig tart, de a kedves alak mindvégig hiányozni fog. Az a szegény özvegy most maradt csak teljesen elhagyatva, árván. Itt láthatod a halál hatalmát, amint lépésről lépésre mind borzalmasabb alakban lép elő.

Honnét veszi ezt a rettenetes hatalmat? Ki adta kezébe ezt a sulyos királyi pálczát? Avagy a fanyar vigasztalóknak van-e igazuk, midőn azzal állnak elő, hogy a halál természetes állapot, mely a születésre ép' oly szükségképpen bekövetkezik, mint a tél az őszre? Születtünk, elenyészünk; ez-é a mi végzetünk? Nem és ismét mondom, nem! Így csak az beszélhet, akiben nincs igaz élet, aki már életében a halál martaléka lett. Nekem a halál a legkirivóbb, a legfájóbb ellentét, mely az élet összhangját megzavarja. Ha a meghalás olyan magától értetődő természetes dolog volna, akkor miért védekeznénk ellene oly kétségbeesetten? Nemde érezzük, hogy nem így kellene annak történnie! Az Isten képére teremtett embernek nem volna szabad az enyészet prédájává lennie; a szeretet kötelékének, melyet Isten egybeszerkesztett, nem volna szabad szétszakadnia. Az ember életre teremtett, azért irtózik a haláltól. A természeti világban könnyű, szelid az elmúlás, de az emberi szív darabonként kénytelen összetörni.

A halál, mint idegen, ellenséges hatalom férközött be hozzánk és éppen azért oly keserű, mert mi magunk nyitottunk neki ajtót, mi magunk adtuk kezébe a jogart. Hogy ily kegyetlenül bánhatik velünk, annak csak egy magyarázata lehet: *A halál a bűnnek zsoldja*. Csak azért léphet föl nagy hatalomként a világban, mert a bűn nagy hatalom köztünk. A bűn ugyanazt cselekszi, amit a halál: szétválasztja, ami összetartozik. Az örökkévaló Isten és a halhatatlan lélek összetartoznak; ámde amit Isten egybe-

szerkesztett, azt az ember ismét elválasztotta. Elpártolt Istentől s így elpártolt tulajdon életétől. Ami a halált annyira megkeseríti, az nem csupán a megszokott édes léttől való megválás és elszakadás mindattól, ami előttünk kedves és gyönyörűsége volt; hanem főképpen az, hogy a halál nem a békességnek lánczainkat megoldó követe, mint inkább fegyveres törvényszolga, aki minket Isten színe elé ítéletre állít. Aki így érzi a halál fulánkját és velünk szemben fennálló jogát; aki Mózeszel, az Isten emberével ily vallomást tesz: *Megemésztetünk a te haragod által és a te búsulásod miatt megromlunk! Elédbe vetted a mi álnokságainkat, titkos bűneinket a te orczádnak világa elé . . .* az megváltás után vágyódik és azt kérdezi: Van-e orvosság a halál ellen, van-e Gileádban balsam-olaj e sebre? Nincsen-e életnek fejedelme, aki a halálnak parancsol? Elmulás van-e csupán, de élet nincs? Veszteség csupán, de nyereség sehol? Ha szíved mélyéből fakad e kérdés, akkor jer, nem fogsz csalódní. Istennek legyen hála; az evangéliomi történet nem a halál gyászmenetével végződik . . .

2.

Mert imé a naini ifju gyászkiiseretével *az életnek diadalmenete* találkozik. Az Ur az, ki tanítványaival a város kapuján bevonul. Vajjon melyik tér ki a másik elől, az élet-e, vagy a halál? Rendesen az élet enged a halálnak. A halottas menet előtt tisztelettel félrevonulunk s még az utcák nyüzsgő forgalma is elnémul, megáll s ezzel meghajolva elismerjük a halál uralkodói méltóságát. Az Ur nem így cselekszik; ő nem tér ki, a halál kénytelen megállni diadalútján, mikor ő, az élet jön vele szembe.

És látván őt az Ur, megkönyörüle rajta. E szavak Jézus szívét tárják fel előttünk. Réá tekintett. Mi gyakran félrenézünk, hogy ne lássuk a nyomort és a halált. Az ő nézése már maga is cselekedet és valóság; nem hideg szemlélés, hanem elmélyedés a mások bánatába. *Megkönyörüle rajta*, azaz bensőleg megindult az ő keservén, megsajnálta őt. Ő az egyes ember szenvedésében az összesnek nyomorát látja. Lelke megrendül a halálnak ily

zsarnoki uralmára s egész rokonszenvével a gyengébb fél felé fordul.

Szólásra nyitja ajkait, mondván: *Ne sirj!* Ki szólhat így? Ki akaszthatja meg így a könnyek folyását? Hiszen a sírásban megkönnyebbülés rejlik. Aki ilyen gyászban sírni nem tud, óh mily emésztő lehet annak fájdalma! Akinek ilyenkor sírni nem szabad, óh, mily kegyetlenség! Ha valaki, úgy az Ur elismeri a könnyek értékét; ő maga is többször könnyekre fakadt s boldogoknak mondja azokat, akik sírnak. Az ő biztatásának tehát — *Ne sirj!* — más értelme van, mint midőn az emberek így szólnak: A sírás mit sem használ, töröld le fájó könnyeidet, mert azokkal a halottat úgy sem mosdathatod fel! Másokkal is megtörténik ez; ez a mi közös sorsunk; nyugodj bele s tekintsd az életet a vidámabb oldaláról... Nem így az Ur. Ő mondhatja: Ne sirj! mert ő letörölheti a könnyeket s azoknak cseppjeiben a békesség napsugarait ragyogtathatja. *Hittel* kell annak a szegény özvegynek ezt a szót megragadnia, mint odadobott mentő kötelet. Emeld föl kisírt szemeidet, szünjék meg hangos zokogásod s figyeld meg, mit cselekszik az, aki a halált útjában megállítja.

Az Urnak szavai, egész megjelenése mély hatást idéztek elő úgy az özvegyben, mint az egész halotti kíséretben és senki sem meri őt megkérdezni: Mit zavarod te a halottak nyugalma? Az Ur ráteszi kezét a koporsóra és a vivők megállanak. Azután a halál prédáját az ő jogos tulajdonának jelentvén ki, így szól: *Ifju, néked mondom, kelj föl!* Az életnek fejedelme mondja ezt, akinek minden hatalom adatott mennyen és földön. És a halál engedelmeskedik az élet urának. Mint az édesanya alvó gyermekét, oly könnyen kelti fel ő a halottat.

És felüle a megholt és kezde szólni és Jézus visszaadá őt az ő anyjának. Ki tudná leírni ezt a viszontlátást?! Az anya és gyermeke közt széttépett köteléket az örök szeretet újra összefonja. Nem hívja el az ifjút magával, hanem azt akarja, hogy az teljesítse a negyedik parancsolatot, melynek ígérete vagyon. Legyen és maradjon az édesanyjának öröme, támasza továbbra is. Így vigasztal az Ur s ezzel nem csupán az anyjának adja vissza fiát,

hanem bizonyosságot tesz arról is, hogy a halál félelmetes hatalmával szemben nagy proféta, életnek fejedelme lépett föl, aki az ő népét megszabadítja az enyészet rablánczaitól. És ezt cselekszi az Ur ma is, velünk szemben is. Ő maga is szembeszállt a halállal és heves viadalban legyőzte azt. Amióta ő ott a keresztfán felkiáltott: Elvégeztetett! azóta a halál és pokol hatalma meg van törve és a hívő lelkeknek nem árthat többé semmit. Ha ő életre keltette benned az új embert s az ő Lelkének fuvalma megérintette kebledet, akkor békességed vagyon őbenne s a halál reád nézve többé nem veszteség, hanem nyereség.

Stanleyt, az ismert afrikai utazót egyszer benszülöttek küldöttsége kereste föl ily kérelemmel: „Azt hallottuk, hogy ti fehérek tudtok valami szert a halál ellen. Add nekünk ezt a csudaorvosságot!” Amire a derék férfiú így felelt: „Igen, nekünk van csalhatatlan szerünk a halál ellen s nektek is szívesen juttatunk belőle: ez a Jézus Krisztus; az ő élete, halála és feltámadása.” Jézus él, én is élek; nem rettent sírom éjjele!

Óh vajha te is, midőn szeretteid koporsóját kikiséred a temetőbe, fölemelnéd könnyes szemeidet és a halál gyászmenete mellett meglátnád az élet diadalmas felvonulását is és a koporsóban fekvő halott mellett észrevennéd Jézust is, az élet Urát, aki kezével tégedet is szeliden megérint és így szól: Ne sirj! akik vetnek könnyhullatással, nagy örömmel aratnak.

Igen, mondod talán, ha nekem is még ma visszaadná az Ur férjemet, nőmet, gyermekemet, akiket eltemettem, akkor szívesen hinnék benne és neki szentelném életemet! Ámde ne feledd el, hogy azok a nainiak látták a csudát, beszéltek a feltámadottal és mégsem hittek. Ha *most* nem hiszesz a Krisztusban, mint az élet fejedelmében, akkor még kevésbé hittél volna; másként magyaráztad volna a dolgot s elvitattad volna az Urnak isteni hatalmát. Akárhány betegnek odalépett ő már nyoszolyájához, mikor már sem orvos, sem orvosság nem használt semmit s a körülállók az utolsó lélekvételt várták s így szólt: Te néked mondom, kelj föl! s ismét lábra állította a halálnak szánt áldozatot. Csakhogy a te rövidlátó szemed, a te

hitetlenséged nem vette észre az ő hatalmas kezét. De ha ezt nem tenné is, avagy nem dicsőbb célra hívott-e ő meg minket, mint hogy az örök dicsőség kapujától újra visszatérjünk az élet harczába, a szenvedések szűrő töviséi közé s utóbb a halált még egyszer megkóstoljuk? Nem tudod-e, hogy ő szeretteidet sokkal dicsőbb alakban akarja neked visszaadni, mint ahogy őket itt alant kebledre ölelted? Nem tudsz-e semmit a megdicsőültek újra találkozásáról? Óh, ne sirj! Akinek van feltámadott és örökké élő Üdvözítője, az tudja, hogy elhunyt kedvesei jó kezekben vannak, Istennek szárnyai alatt pihennek és semmiféle fájdalom nem bántja őket.

Még egyszer találkozni fog a halál az élettel, az idők végén, midőn az Ur a halottakat előhívja; midőn a tenger és a föld újra visszaadják halottaikat. Akkor végkép' legyőzi az élet a halált és lábainak zsámolyául teszi és Istennek fiai zavartalan boldogságban élnek mindörökké.

Óh vajha te is, én is, kik nem tudjuk, melyik pillanatban üt végóránk és mikor szólít el bennünket az Ur, majd akkor ne az enyészet és végmegsemmisülés borzalmas csontvázát látnánk halálos ágyunk előtt, hanem az életnek fejedelmét, a Jézus Krisztust, aki a bimbót mennyei kertjébe ülteti át, az érett kalászt pedig örök csüvébe takarja.

Amen.

Frommel E. után

ZÁBRÁK DÉNES.

A MINDENEKRE KITERJEDŐ GONDVISELÉS.

— Vasárnapi. —

Máté 10, 29—31.

A keresztyénségnek legmagasabb boldogító alapigazsága, hogy az *Isten: atya*. Ha atyának nevezzük, tartjuk és érezzük őt, akkor első sorban *bölcsnek* és *szeretettel* teljesnek kell lennie; bölcsesége és szeretete nyilvánvalókká lesznek a világ, a nagy mindenség alkotásában, fentartásában és kormányzásában és ez az, amit egy szóval isteni *gondviselésnek* nevezünk.

Idvezítőnknek az isteni gondviselést sajátágosan jellemző szavait választottam mai beszédem alapigéjéül, K. T! Apró, jelentéktelen dolgokról van szó a felolvasott alapigében; de amily kicsinyesnek látszik, ép' oly jellemző, ép' oly mély és gazdag a tartalma, mert egyenes, egyszerűs mind megnyugtató bizonyíték arra, hogy az Isten atyai gondviseléséből még az ég legértéktelenebb madara sincs kifelejtve s ami az emberi testnek legjelentéktelenebb része: hajszájai is számon vannak tartva.

Mennyivel bizonyosabb lehet tehát az ember a felől, hogy testének és lelkének élete isteni oltalom alatt áll? Mennyi biztatást és mily nagyfoku megnyugtatóst foglalnak magukban reánk, legnemesebb és legtökéletesebb földi teremtményekre nézve Idvezítőnk eme szavai: *Ne féljete; ti sok verebecskénél drágábbak vagytok!*

És — csodálatos! — mégis éppen a mindeneket felölő isteni gondviselésbe vetett megnyugtató hitünk az, amely ellen oly sok oldalról kifogás és kétely emelkedik. Sokan mondják: a világnak egészen másképpen kellene folynia, mint ahogy foly. Gyermeki kedélynek szép álma

az csupán, amit ti hisztek a bölcs és szeretetteljes isteni gondviselés felől. Csak magatokat áltatjátok e gyermekes képzetel; de aki az életet a maga valóságában, küzdelmeivel, csalódásaival, szenvedéseivel és nélkülözéseivel, tapasztalatból ismeri: arra nézve azonnal szétfoszlanak és rideg, vigasztalan valóvá válnak a szép álmok. Az életnek nem a paradicsom enyhe, tavaszi verőfénye, hanem a napnak perzselő heve és a télnek dermedtő fagya képezik tartalmát. Az ég madarait és a mező liliomait tápláló és ruházó gondviselés munkája helyett a földön az embert minden verejtékfakasztó küzdelme daczára is nem egyszer az inségnek és nyomornak sötét réme fenyegeti s megelégedett, boldog lét helyett gondnak, szükségnek és aggodalomnak ólomsúlya nehezedik megtépelt szívére és bizonytalanságban vergődő lelkére. A föld csak csalódás és nehéz küzdelem hazája, hol „forgó szerencsénk kénye hány-vet; játszva emel s mosolyogva ver le!”

Igy beszélnek gyakran az úgynevezett *tapasztalt*, az életet a maga valóságában ismerő embertársaink.

Mi nem vitatkozunk velök, csak egy kérdést teszünk fel nekik: Ki volt az, aki hangoztatta alapigénk szavait? Olyan valaki volt, aki boldog paradicsomban fájdalom és szenvedés nélkül élte át, mint tapasztalatlan gyermek, földi életét? Az, aki állítja Istenről, hogy tudta nélkül *egy madárka fészkeről, vagy egy hajszál fejünkről le nem eshetik*: a kín, a csalódás, a megpróbáltatás, megalázás és méltatlan bántalom oly óriási súlyát hordozta vállain, minőt még ember — végleges lerokadás nélkül — nem hordozott sohasem! Keserűn kiált föl elhagyatottságában: *A madaraknak fészkek van, a rókáknak barlangjok: de az ember fiának nincsen hová fejét lehajtani!* Tudja, hogy a keserű poharat ki kell ürítenie, mégis mély bizonyossággal hirdeti: Egy veréb sem hull le a mennyei Atya akarata nélkül.

Azért bizzuk mi magunkat erre a híre ezutánra is, K. T! Jöjjetek, szerezzünk belső bizonyosságot most is arról, hogy van *isteni gondviselés, mely felölel kicsinyt és nagyot*; atyailag vezérel igazat és gonoszt egyaránt.

Az Ur éppen a végett hangoztatja alapigénk szavait, hogy bizonyítékát adja annak, hogy a gondviselés *kicsinyt és nagyot* egyaránt felölel. Éppen ezért hoz föl oly jelentéktelen példákat is, amikor így szól: *Nemde, két verebet lehet venni egy filléren?* Mintha mondaná: Feleljetek, van-é ennél valami olcsóbb állat? Aztán folytatja: *Mondom nektek, mégis egy sem esik azok közül a földre a ti Atyátok akarata nélkül.* Hasonlóképpen *nektek még fejetek hajszálai is mind számon vannak.* Nem ékesíti-é föl a fűszálat, mely ma virúl, holnap pedig kemenczébe vettetik? . . . Bizonyítékok ezek, K. T! melyek azt mondják nekünk, hogy nincs oly kicsiny és jelentéktelen valami, amiről gondot ne viselne a mi mennyei Atyánk.

Csodálkozva kérdezzük: De hát lehetséges ez? Érdemes a kicsiny, a jelentéktelen, az értéktelen arra, hogy a megszámlálhatatlan világokat kormányzó Istennek gondja legyen reá? Mi így okoskodunk: Azt értjük, hogy a nagy dolgokra gondja van az Istennek. Értjük, hogy kiszabja a világtestek útját s irányítja és vezeti pályafutásukat, hogy megszabott idő alatt, zavartalanul folytassák azt; gondja van a földteke körforgására, hogy a különböző évszakok, nappal és éjszaka helyes sorban váltakozzanak; ő szabja meg a szárazföld és a tengerek határait; intézi nagyban az egész emberiség és egyes népek sorsát: de hát vajjon az egyes, a kicsinyes, a mindennapi miképpen tarthatna minderre igényt?

De emberek, kérdem tőletek, mit neveztek ti nagyoknak és mit neveztek kicsinynek? Miként tudtok különbséget tenni, hogy azt mondhattok: Itt kezdődnek a nagyok, amott a kicsinyek? Nem gondoljátok meg, hogy ami a ti szemetek előtt nagynak vagy kicsinynek látszik, az egészen másképpen s talán éppen ellenkezőleg tűnik fel az Isten előtt? Nem így van-é? A föld előttünk egy óriási tömeg: Isten előtt parányi mustármag! Az ő szemeiben a végtelen kiterjedésű tenger csupán egy vízcseppecske; míg egyetlen csepp vízben élő valóságoknak egész világot látja. Micsoda hosszabb előttünk, mint az évezredek sora: míg meg vagyon irva, hogy *az Isten előtt ezer esztendő annyi, mint egy nap.* Micsoda elképzelhetetlenebb terje-

delmü előttünk, mint a végtelen világűr, mely rakva van ismert és ismeretlen világoknak milliárdjaival: míg az Isten előtt egy pontocska csupán. Mily hosszú reánk nézve az ő küzdelmeivel és szenvedéseivel az a 70 vagy 80 esztendőre terjedő élet: míg az Isten se kezdetet se véget nem ismer; Ő, aki volt öröktől fogva, ma is ugyanaz és az lesz mindörökké!

Mit tartatok hát nagynak és mit kicsinynek, K. T! ? Nem veszitek-é észre, hogy minden egyes, minden kicsiny a nagy egészszel függ össze, egyikből foly ki a másik, egyik vezeti a másikat; minden, de minden örök törvénynek, változhatatlan bölcseségü akarátnak hódol és vagy semmit se ölel fel a gondviselés, vagy mindent egyaránt.

Térjünk csak vissza alapígenkhez, K. T! Egy kis veréb a földre esik. Vajjon mi okból történhetik ez? Vagy a télnek fagya ölte meg. Vagy a viharnek ereje sodorta le. Vagy talán villám sújtotta agyon. És kérdem, vajjon a hideg és meleg váltakozása, a fagy dermesztő ereje és a nap perzselő heve nem örök isteni törvénynek enged-é? Háborgó tengernek, romboló viharnek nem az Isten parancsol-é? A cikázó villámot keblében rejtegető terhes felleg vajjon nem az Istennek természeti törvénye szerint verődik-é össze és nyílik-é meg?

Bizony, K. T! még egy veréb se esik a földre a mi mennyei Atyánk akarata nélkül! . . . Természeti és erkölcsi világrend az ő bölcseségének hódol; kicsinyt és nagyot gondviselése tart, őriz és kormányoz mindenütt.

*

Az isteni gondviselés mindent felölel: kicsinyt és nagyot, *jót és roszt, tökéletest és tökélytelent* egyaránt. Senki és semmi se oly rosz és elvettetett, hogy méltatlan volna az isteni gondviselésre. Az igaz, hogy nemcsak a mi szemeinkben, hanem az Isten előtt is nagy különbséget tesz az, hogy ki engedte át a jónak és ki a rosznak az ő szívét; ám az Isten előtt ez a különbség csupán a gondviselés és kormányzás eszközeinek megválasztására nézve határozó, de ki nem zár senkit. Ezért mondja a mi Megváltó Urunk: *Ti sok verebecskénél drágábbak*

vagytok. És nem azt mondja, hogy ti, *jó emberek*, hanem mindenki, akit a Mindenható *embernek* teremtett, eltekintve attól, hogy jó-é vagy rossz. Ugyanebben az értelemben mondja más helyen: *A ti mennyei Atyátok fölhozza az ő napját mind a jókra, mind a gonoszokra; esőt ad mind az igazaknak, mind a hamisaknak földjére.*

Táplálja az ég madarait, ruházza a mezők liliomait: nemde nem drágábbak vagytok-é azoknál? Ha a földből táplálékot teremt: azt nem egyesek, hanem az emberiség számára teremti. Avagy emlékeztetek az *elveszett fiu* példázatára! Az atyának gondja talán csak az otthon maradt fiut öleli fel? Vajjon nem többet gondol-é a másikra? Vajjon nem többet aggodalmaskodik-é a másikért? Az mindennemű bűnnek fertőjében tévelyeg; erkölcsi minőségének ruházata elrongyolódik, lelke tápláléka a bűnnek tisztátalan étele; az atyai ház okos, jóra nevelő szigora elől menekülni akarva, korlátot törve, féktelenül csatangol tiltott úton: de az atyai gondoskodás láthatatlanul nyomon követi őt; jelen van bűnének nehéz következményeiben; vele van a megbánás érzetének fölkeltésében; vele a jó csirájának megizmosításában s végül, mikor összetörve, bűnbánólag visszatér, kitárt atyai kar várja őt! Mikor ez a másik fiunak rosszul esik, így szól: *Örvendened kellene, hiszen a te testvéred elveszett volt és megtaláltatott, meghalt és feltámadott.*

Igen, K. T! Így van ez. Jót és rosszat, idegenben tévelygőt és az atyai házban maradottat, bár különböző eszközökkel, de azért egyforma gonddal vezet a mi Atyánk; gondviselésének karjain megvédelmezve nyughatunk meg kivétel nélkül mindannyian. De másfelől az ő oltalma, gondviselő szemének tekintete, természeti és erkölcsi világrendjének örök törvényei alól ki nem vonhatja magát senki, mert meg vagyunk írva és igaz, hogy *ha a tenger tulsó határára menekülnék, ha koporsóba vetném ágyamat, te ott is jelen vagy énvelem.*

Azért, K. T! bármint alakuljon is a mi életünk folyása; bár sajogjanak szívünk égő sebei; bár roskadozzunk az élet terhei alatt; bár csalódjunk s tört reménnyel könnyeket hullassunk; bár csapás csapásra találjon; szenvedés,

betegség s halál támadjanak ellenünk s bár képtelenek legyünk megérteni, hogy *miért*: aggódó szívvel keressünk biztatást a mi Megváltó Urunknál, aki a keserű pohár kiürítése közben is rendíthetetlen bizonyossággal azt mondja nekünk: Egy hajszál fejünkről, egy madár fészkeről a mi Atyánk akarata nélkül le nem eshetik.

Miért akarod hát a világ folyását megváltoztatni és másképpen vezetni, K. T? Ki vagy te ember, hogy szembezállasz a te Isteneddel? Avagy van-é bölcsesség, van-é hatalom, jóság és szeretet, mely csak árnyéka is lehetne az övének? Tudsz-é te egyetlen fehér, vagy fekete hajszálat teremteni? Tudod-é csak tenéleted sorsát is bár egy pillanatra intézni? Látod-é bár a következő órában feláruló jövőt?

Sokat nem értesz és nem tudsz te még, ember! Azért ne zúgolódjál, mert nem az a te feladatod, hogy pörlekedj Isteneddel s neki tanácsot osztogass; hanem az, hogy jót és rosztat úgy fogadj, mint Atyád akaratának kifolyását, kinek mindennel bölcs céljai vannak. Értsd meg, hogy minden, ami a világban történik, Isten által, az ő akaratából történik. Ne félj! Ha a föld megrendül lábad alatt, ha bizalmasan összetörik, ha legszebb reményed megcsal, ha minden elhagyott: akkor se félj, mert veled van gondviselő Istened! Ne félj, mert ez az Isten neked Atyád s ha el nem fordulsz tőle, ha bízol benne jóban és rosztban törhetetlenül, akkor mindig vigasztalódva kiált-hatsz fel: *Semmi se szakíthat el engem az Istennek szerelmétől, amely nyilvánvalóvá lett a mi Urunk Jézus Krisztusunkban!*

Amen.

Schweizertől vett alapeszmék felhasználásával

JANCSÓ SÁNDOR.

A TISZTASAGRÓL.

— Vasárnapi. —

Máté 15, 1—14.

A kegyességnek egyik ismertető jele a keresztyén tisztaság. Az ó-szövetségnek a tisztaságra irányuló parancsolata eszköz arra, hogy Izrael népével megértesse: Neked tiszta, szent népnek kell lenned, magadat el kell különítened mindentől, ami tisztátalan, mindentől, ami szentségtelen, különben nem lehetsz és nem maradhatsz Istennek választott népe! . . . Sőt annak az eszmének, hogy aki Istennek akar tetszeni, Istenhez akar közelíteni, annak tisztának kell lennie, a pogányoknál is van nyoma. A pogányok is mosakodtak, megtisztogatták ruháikat, mikor áldozáshoz készültek. Ez és ezen kívül istentiszteleteik és áldozataik-követelte sok más szokásuk, szertartásuk azon az eszmén alapulnak: Az Isten előtt csak tiszta ember jelenhetik meg; a kegyes, istenfélő embernek tisztának kell lennie! Ezt a követelményt fejezi ki mai szent leczkénkben édes Megváltónk is.

De szent leczkénkben azt is megtanuljuk, hogy a keresztyén tisztaság nemcsak külső tisztaság, nem a farizeusoknak tisztasága, melyről ők meg akarták ismerni a kegyes, istenfélő embert. Azt kérdezik ugyanis a Jézus Krisztustól: *Miért hágják át a te tanítványaid a vének rendelkezéseit? Mert nem mossák meg a kezeiket, mikor enni akarnak.* Ennek könnyebb megérthetéseire meg kell említenem, hogy a zsidók, mint általában a keleti népek, étkezésnél nem használtak kést, villát, hanem ujjakkal nyultak a tálba. Ezért a kéz tisztán tartása s gyakori mosása okvetlenül szükséges volt. Azonban Mózes törvénye

csak általánosságban a tisztaságot parancsolta, azt pedig részletesen nem, hogy a kezét minden étkezés előtt és minden étkezés után meg kell mosni. A régi véneknek, azaz a régi írásmagyarázóknak, régi törvénytanároknak — akik egészen fiatalok nem lehettek, azért nevezik őket a jerusálembeli írástudók és farizeusok mai szent leczkénk szerint véneknek — rendelkezései, hagyományai azonban a törvény magyarázásában a kezek megmosását határozottan kívánták. És a farizeusok a legszigorubban, a betűhöz híven, ragaszkodtak ezekhez a rendelkezésekhez, azokat szinte egyenlő tiszteletben tartották a törvénytől.

Jézus hibáztatja ugyan az írásmagyarázók rendelkezéseihez való szigorú ragaszkodást, de nem hibáztatja magát a tisztaságot, ő nincsen a törvény ellen. Neki sem közömbös, tiszta-e valaki vagy sem; csak hogy Isten parancsolatjának megrontóját sem látja abban, hogy tanítványai nem mossák meg kezeiket, mikor enni akarnak. Neki nem főbenjáró dolog a szigorú ragaszkodás a régi vének rendelkezéseihez, hanem a törvény parancsolata s megtartása; ő nem a külső tisztaságra, hanem a belső, az erkölcsi tisztaságra helyez sulyt. Részletezzük, *Krisztus Urunk értelmében mi tartozik a tisztasághoz?*

1.

Minden bizonnyal a *tiszta kéz* is. Tiszta kezeket emeljünk föl Istenhez, mikor imádkozunk, mikor énekelünk. Tiszta kezekkel érintkezzünk embertársainkkal. Tiszta legyen kezünk minden szennytől mosdás által, de tiszta legyen a sötétség cselekedeteinek, a bűnnek szennytől is, melyet sem a víz, sem a maró lug le nem mos. Pilátus is megmosta kezét, ámde azért nem volt ártatlan Jézus elítéltetésében. Ember talán nem látja a szennyet kezeden, de látja az Isten, előtte semmit se lehet elrejtteni. Sokan mindennap, kiváltképpen pedig vasárnap és ünnepnap gondosan megmossák kezeiket, arcukat, ünneplő ruháikat öltik magukra, nemcsak tiszták akarnak lenni, hanem szépek is. És midőn így ünnepi díszben megjelennek az emberek előtt, Isten szemében, meglehet, tele vannak kezeik mocsokkal, vérrel, mint Ésaiás proféta mondja: *És ha kiterjesztitek kezeiteket,*

elrejttem szemeimet előletek; sőt ha megsokasítjátok is az imádságot, én meg nem hallgatom, vérrel rakvák kezeitek. Mosódjatok, tisztuljatok meg, távoztassátok el szemeim elől cselekedeteitek gonoszágát, szünjeteek meg gonoszt cselekedni. Tanuljatok jót tenni, törekedjeteek igazságra, vezessétek jóra az erőszakoskodót, pártoljátok az árvák és özvegyek ügyét (Ésa. 1, 15—17.).

Nem tiszta kezek azok, még ha lugban mosakodnál is, vagy szappanodat megsokasítanád is, ha az Ur előtt följegyvezve vagyon a te álnokságod (Jer. 2, 22.), ha kezedhez embertársadnak vére, az agyonkinzott állatnak vére, megnyomorított embertársadnak könnye, sóhaja tapad. Nem tiszta kezek azok, melyeket felebarátod vagyona, öröksége után kinyújtottál, lopással, csalással, hamis áruval, hamis kereskedéssel megterheltél, tétlenségben, munkakerüléssel karba fontál, holott munkálkodnod kellett volna, cselekedvén kezeddél, ami jó, hogy legyen mit adnod a szűkölködőnek. Hány ilyen kéz van az önzésnek, a haszonlesésnek, a léhaságnak, a nyereségahajszának hamis bukásokkal, a becsületesség hijjával terhelt korunkban! Nem tiszta kezek azok, melyek meg nem mozdúlnak a segítségre, midőn felebarátunk testi szükségben, veszélyben forog, vagyonában kárt vall, az árvák segítségért kiáltanak, az özvegyek könyörögnek; az éhezőknek meg nem szegik kenyeröket, a mezítelent nem ruházzák, a bújdosót házukba be nem vezetik és az ő testöktől elrejtik magukat, jó-tékonyságot nem gyakorolnak, ha valakitől valamit elvettek, nem adnak helyébe — mint Zakeus — két annyit.

Ime, itt van a mérték, melyből megtudhatod, tiszta-e a kezed. Ne a más ember kezét vizsgáld, a magadét nézd! Imádkozol otthon, feljössz a templomba, hogy imádkozzál, énekelsz a gyülekezettel és dicséred az Istent; megtartod mindazt is, ami külsőleg a tisztességes magaviselethez tartozik és mindezeknél fogva elhited magaddal, hogy igen kegyes, istenfélő, igaz ember vagy; mégis tisztátalan lehet a kéz, melyet Istenhez fölemelsz. És méltán megérdemled a dorgálást a mindeneket látó, mindeneket tudó Ur Istentől: *Jaj nektek, képmutató írástudók és fari-zeusok, mert felemésztíteek az özvegyek házáat és szín-*

ből hosszan imádkoztok; azért annál súlyosabb lesz a ti büntetéstek (Máté 23, 14.). Félre ne értsetek, nem mondom, ne imádkozzál, ne jöjj a templomba; de arra kérlek, őrizd meg mindkét kezedet, mikor az Ur házába jössz, midőn az Ur színe elé járulsz, kezed tiszta legyen minden szennytől! Ez az első.

2.

Krisztus Urunk értelmében a tisztasághoz tartozik továbbá a *tiszta száj* is. Ez a második. Mózes törvényének tanítása szerint vannak megengedett és megtiltott ételek. Aki erről bővebbet akar tudni, olvassa meg Mózes ötödik könyvének tizennegyedik részét. Ennek a különböztetésnek első nyomait már Mózes első könyvében is találhatni (1. Móz. 7, 2.), amikor az Ur monda Noénak, hogy minden tiszta állatból hetet-hetet vigyen be a bárkába és amely állatok tisztátalanok, azokból kettőt-kettőt, t. i. hímet és nőtényt. Szinte egy fejezettel utóbb is találhatni annak a különböztetésnek nyomát (1. Móz. 8, 20.), amidőn az özönviz elmulta után Noé az Urnak oltárt épít és vőn minden tiszta állatból és áldozék égő áldozattal az oltáron. Jobban kifejlődött a tiszta és tisztátalan állatok közt való különbség eszméje Egyiptomban, ahol Izrael népe szokásai közé fölvette, hogy annak a különbségnek valláserkölcsi jelentőséget tulajdonított. Ennek nyomán Mózes a törvénykönyvbe fölvette a rendelkezéseket a tiszta és a tisztátalan állatokról. Meg van említve a törvénykönyvben (5. Móz. 14, 2. 3.) ennek a különböztetésnek célja is: *Mert szent népe vagy te az Urnak, a te Istenednek és az Ur választott téged, hogy légy néki tulajdon népe minden nép közül, amelyek a föld színén vannak. Semmi utálatosságot meg ne egyél.* És Izrael népe szigorúan megtartotta ezt a tilalmat. A többsége általában most is lelkiismeretesen megtartja azt. És akik lelkiismeretesen megtartják, azokat istenfélő, kegyes izraelitáknak tartják hitfeleik.

Krisztus Urunk mai szent leczkénkben a tiltott ételekre vonatkozólag azt mondja: *Nem az fertőzteti meg az embert, ami a szájon bemegy.* Félreértene azonban,

ha valaki annyira kiterjesztené annak az állításnak értelmét, hogy soha, semmi körülmények között nem fertőztetheti meg magát az ember az által, ami a száján bemegy. A mértéket nem ismerő ember, aki annyira belemerül a lakmározásba, dorbézolásba, hogy emberi méltóságát leveti, vagy hogy mindenét, örökségét, keresetét eszem-izsomra eltékozolja, bizony megfertőzteti magát az által, ami a száján így bemegy! Tartsuk meg azért Krisztus intését (Luk. 21, 34.): *Vigyázzatok magatokra, hogy valamikor meg ne nehezdedjék a ti szívetek dobzódásnak, részegségnek miatta.* És tartsuk meg az apostol intését is (Róm. 13, 13. 14.): *Mint nappal, ékesen járjunk, nem dobzódásokban és részegségekben, nem bujálkodásokban és feslettségekben.* Többire nézve Krisztus Urunk nézete, hogy étel, ital, élvezet dolgában a törvény szerint mi tartozik a tisztasághoz, mi nem, elég érthető: A tiltott és nem tiltott ételekre, italokra vonatkozó Mózesi törvény közömbös valami, csak arra viselj gondot, mi használ testednek, lelkednek.

Arra nézve pedig, hogy ami az ember száján kijön, megfertőzteti az embert: két különböző esetet hoz föl mai szent ígénk. Az egyik ez: *Képmutatók* — ugymond — *igazán profétált felöletek Ésaiás, mondván: Ez a nép szájával közelget hozzám és ajkával tisztel engemet, szíve pedig távol van tőlem.* És ez figyelmeztetés különösen azok számára, akik kegyesek akarnak lenni; mert aki nem istenfélő, nem is akar istenfélő lenni, az úgy sem közelget Istenhez és nem keresi őt föl sem Isten házában, sem Isten házán kívül a maga édes otthonában. Akinek szava belevegyül a gyülekezet énekébe, vagy háza népének énekébe, de gondolata, elméje távol van attól, amit zengedez; aki pogány bőbeszédűséggel eldarálja imádságait, de szívét nem emeli föl Istenhez; akinek ajkairól csak úgy folyik a sok kegyes szó, szentírásbeli idézet, hogy ámitsa embertársait, hogy megcsalja, ha lehetne a mindentudó Istent is; aki a kegyességnek csak színét mutatja, de annak erejét, valóját megtagadja: az önmagát ámitja, önmagát csalja meg. Ami az ilyeneknek száján kijön, az nem tisztaság Krisztus Urunk értelmében, az megfertőzteti az embert. Ebből reá áldás nem fakad. A

másik eset pedig ez, ha valakinek szájából nem jön ki kegyes, épületes beszéd, hanem megveszett beszéd, tisztátalan beszéd dalban vagy társalgásban, komolyan vagy tréfálkozva, pörpatvar, szidalmazás, csufolódás, káromlás, hamis eskü, könnyelmű esküdözés, hamis tudomány és ezekhez hasonló. Akinek szájából ilyen beszéd jön ki, az a beszéd megfertőzteti, lealázza őt. Ilyen maguk lealázását azzal szokták az emberek mentegetni: Hiszen mindaz csak szóbeszéd és elhangzik a levegőben elhaló hang gyanánt. Ugy, de a mi Urunk Megváltónk azt mondja: *Minden hivalkodó beszédért, amit beszélnek az emberek, számot adnak majd az ítélet napján. A te beszédidből ismeretel igaznak és a te beszédidből ismertétel hamisnak.* Az Isten ígéje nagyon komolyan köti szívünkre: *Semmi rothadt beszéd a ti szátokból ki ne származzék, hanem csak amely hasznos a szükséges építésre* (Máté 12, 36. 37. Eféz. 4, 29.).

Ime, itt van a mérték, mely szerint megállapíthatod, tiszta-e a te szád, olyan-e, amilyent Krisztus Urunk kíván. Tiszta-e a te szád és nem fertőzteti-e meg magát képmutató beszéddel, kegyes szólammal. Tiszta-e a te szád és nem szennyezi-é be magát gonosz, megveszett beszédekkel! Ez a második.

3.

Krisztus Urunk értelmében végül a tisztasághoz tartozik a *tiszta szív*. Ez a harmadik. És ez nagyon meg szívlelendő. A szívnek teljességéből szól a száj. Az embernek szívéből jönnek ki a gonosz gondolatok, gonosz cselekedetek, gyilkosságok, paráznaságok, tisztátalanságok, lopások, hamis tanúságok, rágalmazások (Máté 15, 18. 19.). De a gonosz ember szívéből jönnek ki az ilyenek! Ellenben a jó embernek szívéből jó, istenes gondolatok jönnek ki, magunk nemes eltökélése s igyekezet a jóra. A jó szív forrása a szeretetnek, öröme, békeségnek, békeséges türesemnek, kegyelmességnek, alázatosságnak, mértékletességnek. És ha mi jóság, ha valami dicséret, mind a jó szívből jön elő. Boldogok, akiknek szívök tiszta. A szívben van forrása, mozgató ereje mindennek, ami a

Krisztus szerint való tisztasághoz tartozik. A tiszta szív jó földje, termő talaja a plántának, melyet a mennyei Atya plántált, mely ékes virágokat, jó gyümölcsöket hoz. Akinek a szíve nem tiszta, annak tisztának hangzó szavai, tisztáskul fölmutatott kezei képmutatás, színeskedés.

A plánta, melyet a mennyei Atya plántált, a mennyei Atyaé; a földet, melybe azt plántálta, Isten alkotá. Hiszszük, hogy Isten teremtett minket és adta életünket, lelkünket, testünket, a kezét, a száját, a szívet és minden tagjainkat. Akkor talán az ember nem is tehet arról, ha szíve esetleg nem tiszta, ha az a plánta nem hoz ékes virágokat, jó gyümölcsöket? Távolságra legyen! A jó gazda, kinek a földje rosz, kősziklás, tövises, azon van, hogy gondos művelés által javítsa azt. Az Isten plántáinak kertesze is fáradhatatlanul munkás, hogy az emberek szíve, melynek gondolatai gonoszak, a mennyei Atya plántáinak jó talajává, jó földjévé legyen. E kertész az Urnak Lelke, kiről a proféta által ígéretet vettünk (Ezék. 36, 26. 27.): *És adok néktek új szívet és új lelket adok belétek... az én Lelkemet adom belétek és azt cselekszem, hogy az én parancsolatomban járjatok és az én törvényeimet megőrizzétek és betöltsétek.* Értsük meg jól, nem önerőnk, okosságunk által, nem pusztán a jóra magunk el-tökélése, nem bölcs, jó elveink által jobbíthatjuk meg szívünket. Az ő Lelkét akarja az Ur belénk adni, új szívet akar általa bennünk teremteni. És valamint nem hagyja magát tanubizonyosság nélkül a látható, természeti világban, hanem velünk jól tett, adván mennyből esőt és termő időket és betöltvén eledellel és örömmel a mi szívünket (Csel. 14, 17.): azonképpen nem hagyja magát tanubizonyosság nélkül a lelki világban sem, hanem az ő szent Lelkét küldötte el, ki az apostolokat ihlette, a keresztyén anyaszentegyházat megalapította, az egész keresztyénséget a földön hívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli és a Jézus Krisztusnál megtartja egy igaz hitben; aki mindegyikünket is az evangéliom által hívogatja, ajándékaival megvilágosítja, az igaz hitben megszenteli s megtartja. A mi édes Megváltónk, ki tőlünk tiszta szívet kíván, szent Lelkét adja nekünk, hogy kegyelme által az ő szent ígéjének

higyjünk és istenesen éljünk, itt ideig, ott örökké, hogy tiszta szívet teremtsen bennünk, azt Isten kertjévé alakítsa, melyben Isten plántái díszlenek. A mi dolgunk pedig az, hogy a léleknek ellene ne szegüljünk, a szent Lelket meg ne szomorítsuk, ellenkezőkép' azt bennünk lakozni, munkálkodni hagyjuk. És irányítóul a magunk alkalmazására ne azt vegyük, mi a divó szokás, mikép' járnak el mások, mi hajt nekünk esetleg hasznot, mi okozhat e világi dolgokban kárt; hanem azt keressük, mit akar tőlünk az Isten — és Istennek akarata legyen a mi akaratunk — és mire ösztönöz Istennek Lelke.

Ime itt vagyon a mérték, a tükör, melyből megtudhatod, vajjon szíved tiszta-e, a milyennek Krisztus akarja; szavad tiszta-e, kezed tiszta-e? Ime itt van az útmutatás, a segítség arra, hogy szíved, szavad, kezed, egész valód külső-belsőképpen tiszta, ártatlan legyen és maradjon mind a Krisztusnak napjáig, hogy Isten plántája légy és maradj Isten kertjében mindenkoron és teremj gyümölcsöket, melyek kedvesek az Urnak, üdvösek neked.

Teremts, Uram, bennünk tiszta szívet és az erős lelket újítsd meg bennünk!

Amen.

Walcker után szabadon

KUND SÁMUEL.

A TESTVÉREK BŰNHÖDÉSE.

— Vasárnapi. —

1. Móz. 42, 17—24. 29. 36. 37.

A múlt vasárnap József életföladatáról elmélkedtünk, atyámfiai s láttuk, hogy József személye s munkássága Egyptom történetében fordulópontot képez; megértettük, hogy József eszköz Isten kezében a végett, hogy az egyptomiak a természet szolgaságából kiszabaduljanak, urrá legyenek a Nilus áradásai felett s így az éhség hét esztendeje örök időkre kiható áldássá legyen Egyptom földjére; megértettük azt is, hogy e nagy munkát miért éppen a jövevény pásztorfiúra, miért éppen Józsefekre bízta az Ur, akit gondosan készít elő a nagy munkára, előbb Potifár házában, majd a tömlöcz falai között. Predikálásom célja kettős vala. Egyfelől erősíteni akartam lelketekben a hitet, hogy Isten minden embernek kiszabja életföladatát, hivatása körét s az elénk szabott életföladatra a maga iskolájában, az életben gondosan előkészít, úgy hogy abban, amire tanít, nincs semmi hiábavaló s nem mondhatjuk, hogy fölösleges dolgokra tanít; mert mindaz, amire oktat, javunkra válik s elvégre arról panaszkodhatunk, hogy időnket nem használtuk föl s keveset tanultunk az életben. Másfelől az volt a célom, hogy megértessem veletek, miszerint Isten nem csak úgy ötletszerűleg nyúl bele életünk folyásába, hogy azt most erre, majd arra igazgassa; hanem mellettünk áll éltünk minden napjaiban, védelmez, hordoz és áld szüntelen s nem csak a véres csaták nagy hőseinek mutatja meg segedelmét, hanem az egyszerű napszámosnak is s nem a kard az a szerszám, amelyre legszívesebben árasztja áldását, hanem ekevasad, munkaszerszámod.

S most menjünk tovább. A fölolvastott szent ígékben József korszakot alkotó nagy munkája háttérbe szorúl és az ő családja lép elénk. Az inség nem kerülhette el József szülőföldjét sem és testvérei Egyiptomba jönnek, hogy itt az összehalmozott s áruba bocsátott gabonából élelemmel lássák el magukat és családokat. József azonnal megismeri őket, de testvérei nem sejtik, hogy a nagy ur, ki előtt állnak s földig hajolnak, rabszolgaként eladott öcscsük: József; ez nehéz próbákat mér rájuk s eljárása — az első tekintetre — lelki kinzásnak tetszik; de ha jól szemügyre vesszük dolgát, azt kell mondanunk, hogy nem cselekedhetett másként. Hiszen igaz, hogy azonnal is megismertethette volna magát s valószínű, hogy testvérei, ajkaikon bűnbánat s bocsánatkérés szavaival, lábaihoz omlanak; de mi kezeskedett volna József előtt arról, hogy azok nem pusztá szavak; hogy a gonosz testvérek immár valóban megváltoztak, megjavultak? Cselekedeteket akarja hát látni; azt akarja tudni, szeretik-e legkisebb testvérüket, Benjámint; vajjon védelmére kelnének-é, vagy cserben hagyják; vajjon igazi testvérei-é, vagy annak is ellenségei? S hogy e próbát végrehajthassa, Benjámint hatalmába akarja keríteni s azért parancsolja: *Legkisebb atyátokfiát hozzatok énhozzám.*

Mikor az emberek József történetéről beszélnek, rendszerint azért teszik, hogy elmondhassák: Ime, Isten jóra fordította azt, amit a testvérek gonoszul míveltek, a rosszól is jót hozott ki. Erről majd beszélünk mi is. De ma a történet sötét oldalára fordítsuk szemünket s beszéljünk arról, hogy miként esik vissza a kilőtt nyíl arra, aki ellőtte volt; azaz, hogy a gonosztevők mindig megbűnhődnek gonosztettökért.

1.

A fölolvastott történet első sorban bizonyosság azok ellen, akik azt állítják, hogy nem minden gonosztettet követ büntetés, igen sok büntetlenül marad, sőt éppen előnyére válik elkövetőjének. Ez a történet egyenes ujjmutatás, hogy csak azok beszélhetnek így, akik nem tudnak várni, akikben nincs türelem.

A fölolvastott szent ígék elénk rajzolják, hogy mint megváltozott a világ az idők folyamán azóta, hogy Józsefet eladták testvérei. Ama gonosz napon József volt alul, testvérei felül, ő volt a gyöngébb fél, testvérei voltak a hatalmasok; most pedig József a hatalmasabb, testvérei estek az ő kezei közé; a bűnösöket ugyanaz a sors éri utól, amely sorsot egykor ők készítettek Józsefnek. Az élet — bár csudálkozunk, hogy ily igazságos — egész természetes úton-módon vitte végbe a viszonyok e teljes átváltozását. És ebben, magunkat megalázva, Isten bölcs akaratját kell megismernünk, atyámfiai! Isten az, ki szól: Embernek fia, nem menekülhetsz előlem! Előbb vagy utóbb, itt vagy Amerikában, Ausztráliában, hová gonosz tetteid űzött, eléd toppan egyszer gonosz cselekedeted, hogy gyötörjön, kínozzon. Ma büntetlenül követsz el sok gonoszságot, áthágod a törvényt, megtaposod az erőtelent, megrövidited a védtelent: azt hiszed, hogy ez mindig így mehet? Légy nyugodt, eljön a nap, mikor jó volna az erőtelennek, a kicsinynek segedelme; mint ahogy a mesében van, hogy a kötélhálóba került oroszlánt csak a kis egér segítsége szabadíthatta ki; ám te, ki szívtelen s gonosz valál, csak szívtelenségre, csak gonoszságod büntetésére tarthatsz számot.

Kiméletlen és durva vagy? Kiméletlenséged s durvaságod vissza fog szállani fejedre s keservesen tapasztalod majd, milyen fájdalmas a kiméletlenség s durvaság. Egészséges, erős vagy s nem tudod megérteni, hogyan lehet beteg valaki? Beteged van, kit ápolnod kell s türelmetlenkedel; rá fogod, hogy elhagyja magát; csak tetteti a betegséget, valóságban pedig csak tunya, lusta? Hajh, atyámfia, leszesz még beteg te is; megromlik erőd, egészséged s jól esnék, ha volna, ki ápoljon, de nem lesz senki; nem fogják hinni, hogy te, az erős, hatalmas szervezetű ember beteg lehetnél; azt gondolják, hogy csak képzelődöl, hogy csak lusta vagy s ugyanazzal a durvasággal, melylyel egykor te bántál másokkal, rád rivalnak: Kelj föl, takarodjál munkára! Vagy gazdag ember vagy, nincs szükséged két kezed munkájára; van kenyered bőven; de a mindennapi betevő falat-kenyeret-sajnálod öreg

szülédtől, mert, szegény, már nem képes dolgozni néked; arról elfelejtkezel, meg sem emlékezel, hogy az öreg szüle mennyit fáradt érted, míg fölnevelhetett, utolsó falatját is megvonta volna magától, csak te, gyermeke, szükséget ne szenvedj; most oda ülteted az asztal végére, csak a maradékot adod neki; a jó szíveket, akik egygyel-mással kedveskednének szegény öregnek, durván taszítod ki, de te még egy fűtés szalmát is sajnálsz tőle, hideg szobában kell dideregni; mennyi könnyet kell érted, miattad ontania . . . Megállj, atyámfia! leszesz még öreg te is s a könnyeket, melyeket most a te durvaságod sajtol ki öreg szüléd szeméből, egykor te fogod sirni, tulajdon gyermeked miatt. A gonosz cselekedetek az igazi kísértetek, fölkelnek sirjokból, eléd állanak s gyötörnek, mint egykor te gyötörtél másokat.

2.

József testvérei tehát elvették büntetésüket; bűnhődésök ugyan nem örökké tartott, mert Isten végre mindent jóra fordított, de mégis tartott husz hosszú éven át. Halljátok, mit mondanak egymásnak: *Bizony, vétkeztünk mi a mi atyánkfia ellen . . . azért következett ránk ez a nyomoruság.* Ez a vallomás rossz lelkiismeretök által szorongatott szívökből tör elő. Ez a rossz lelkiismeret husz év óta szorongatja őket. Husz éven át minden nap emlékezniök kellett arra a kárhozatos napra, annak eseményeire; husz éven át el nem hagyja szívöket a gyöttrő bizonytalanság, hogy mi lett Józsefből; sem a félelem, sem a rettegés, hogy leleplezik őket s jön a büntetés, rájuk szakad az égből valami iszonyu! Mily keservesen gyöttrődik Ruben is, aki még a legjobb közöttük. Vádolja a lelkiismeret; ha egy kicsit bátrabb lett volna, ha nyíltan föllép s pártul fogja Józsefet, de másként lenne minden, nem kellene mindnyájoknak elpusztulniok . . . Hajh, hiába; a gonosz tettet elkövették, most itt a büntetés.

Bizony, atyámfiai, a rossz lelkiismeret megrontja belső világunkat, megkeseríti örömeinket, feldulja életünket. Félsz a helytől, ahol gonosz tettettedet végrehajtottad; itt egy fának sötét lombja, ott egy bokor fekete árnyéka ijeszt,

mert tanúi valának cselekedetednek; félsz az emberektől, hogy kiolvassák szemedből titkodat s megfizetnek érdemed szerint; félsz a jövődötől, hogy feldulja álnyugalmaidat. Óh bizony, nincs nehezebb, mint midőn az isteni megpróbáltatás idején keservesen kell sóhajtoznod: Bűnömért következett reám e nyomoruság, ezt megérdemeltem; ez átok énrajtam!...

3.

Még nem szólottunk József testvéreinek legnagyobb büntetéséről; arról, hogy gonosz tettök szétrombolta családi boldogságukat; megmérgezte a szent szövetséget, amely egybefüzi a fiakat az édes apával.

A fölolvastott ígékben halljuk Jákob szavait is; kiérezzük belőlök, hogy atyai szíve még most sem tud megnyugodni József halálában; hát ha nem is halt meg, hátha még él? S ha el kell is nyomnia szíve reménykedő sejtését, nem tudja elfojtani azt a gondolatot, hogy fia halála körül nem történhetett minden rendiben. Lelke mélyén fiaira gyanakodik s noha gyanujához nincsenek bizonyítékai, azt mégsem képes kiirtani. Azért aztán fiaihoz zord és bizalmatlan s csak a nagy éhség kényszeríti rá, hogy legkisebb fiát, Benjámint elbocsássa velök Egyiptomba. Amint Jákob szívét a sötét gyanu választja el fiaitól, úgy a fiakat atyjoktól visszatartja egy kimondhatatlan szó, amely pedig ott lebeg, őket gyötörve, ajkaikon. Ha atyjok Józsefről beszélt, nekik némáknak kellett maradniok; hiszen nem beszélhettek Józsefről, mint halotról; nem beszélhettek róla, mint távollevőről sem. Husz éven át tulajdon édes atyjokkal szemben minden szavokra vigyázniok kell, nehogy egy vigyázatlan szó árulójuk legyen. S mialatt titkos bűnük elválasztá őket atyjoktól, az alatt erősen egymáshoz lánczoló mindnyájokat, mint ahogy a rabláncz a gonosztevők egész sorát összefüzi. Sorsuk egymástól függött; a kölcsönös szemrehányás napirenden volt; gyűlölték egymást, mint ahogy az már szokás azok között, kiket a bűn feloldhatatlanul összeköt; együttlétök az egész husz éven át gyötörem vala.

A titkon elkövetett bűn sok család boldogságát dulja

fel ma is! Hiába követed el a bűnt titkon; hiába vagy előrelátó, eltakargatván bűnödnek csaknem minden nyomát; hiába nem tud róla Istenen kívül senki, legkevésbé éppen családod: ne hidd, hogy — bár a legnagyobb titokban — elkövetett bűnödnek ne volna büntetése. Ha gondosan eltüntettél is minden nyomot, a büntetés mégis reád talál, oly bizonyosan, mint amily bizonyos, hogy rosztat cselekedtél. Nem kell, hogy bűnhődésed az egész világ előtt nyilvánvaló legyen; lehet oly titkon, mint ahogy elkövetted bűnödöt; csendesen emészti lelkedet, zajtalanul, mint a fa bensejében őrlő szű, pusztító munkáját nem látod, nem hallod. Csak egy példát, atyámiai. Valamely házastárs házasságtörő lett. Hütlensége éppen hitvestársa előtt a legnagyobb titok; a megcsalt fél nem tud róla semmit; de mégis, gyanu lopózik szívébe; kémlel és leselkedik; tört vet s hitvestársa minden szavából mást ért, mint amit az mondani akar. Lelke sötét, mogorva, embergyűlölő lesz, mert ahol belép egy társaságba s belépésével a beszéd fonala hirtelen elszakad, azt fogja hinni, talán éppen őt gunyolták, szerencsétlen házaseletéről beszéltek, megvetik, hogy semmit sem tud... De még keservesebb a bűnös helyzete. Az előtt hallgat, aki előtt ha beszélne, talán egy őszinte szóval, nyílt vallomással jóvátehetne mindent; de félelmében hazugságot hazugságra halmoz s nemhogy tisztára mosná magát, de még tetézi bűnét; a gonosz emberek kezébe esik végképpen, akik egyre mélyebbre taszítják a kárhozat örvényébe.

Sötét kép ez, atyámiai; nem zárom vele elmékedésemet, hanem szemeiteket Istenre irányítom, aki hatalmasabb az emberi romlottságnál s a gonosz tettet is jóra tudja fordítani. Így változott át kezében József testvéreinek bűne is áldássá, mert ez volt az eszköz, hogy Jákob és népe az éhhaláltól megmenekedjék; sőt többet is tön az Ur, mert noha Józsefnek és bátyjainak utjai elváltak a gonosz tett után: Isten mégis készített számukra boldog viszontlátást, amikor kibékülve egymás kebelére borultak.

Amen.

Bitzius után

CSERNÁK BÉLA.

MINT A MEZŐ VIRÁGA...

— Gyermek fölött, nyáron. —

Ésa. 40, 6. 7.

Két ellentét találkozik ma e gyászos udvaron. Egyfelől szép zöld színbe öltöztek a fa ágai, derüsen mosolyog le a nap az égboltozatról, a füvek, bokrok, virágok együtt örvendeznek a Gondviselő jóságának. Ezeknek láttára a mi szívünket és szánkat is vig örvendezés és éneklés tölti el... Másfelől e koporsóra mintha alapigénk szavait látnók fekete betűkkel felírva: *Minden test fű és minden szépsége, mint a mező virága. Megszáradt a fű, elhullt a virág, ha az Urnak szele fuvallt reá.*

Igen; e koporsóban egy kedves virág nyugszik, akit Istennek látogatásai sulyosan megpróbáltak. Egy ideig szépen fejlődött, mint a mezőnek ékessége és mint a mezei virág szépsége; de csakhamar szelidségét, ártatlanságát mintegy megirígyelve, megjelentek a szurós tövisek: a gyöngékedés, a betegség s megtépdesték ártatlanságának, szépségének, gyermeki jóságának szíromleveleit. hogy elhervadjon, elszáradjon. Hiába voltak a szülei gondos kezek, hiába az édes apai, anyai meleg szeretet, hiába minden emberi segedelem; a kín átverte gyöngé testét, lelkét a szomorúság megkörnyékezte mindhalálig.

Feleljen meg nekem emberi értelem, miért kellett a családi élet fájáról e fejlődő kis virágnak lehullani? Miért tűnik el az emberi élet, mint a fű és a mezőnek szépsége? Közönséges halandó e kérdésekre megfelelni nem képes, hanem az Isten Lelkétől ihletett proféta így szól: *Az Urnak szele fuvallt reá.* Igen, végtisztességet tevő gyülekezet, Isten adja nekünk nagy kegyelmessége szerint

az életnek lehelletét és ugyanő vonja azt meg bölcs rendelése szerint.

De a próféta állítása szerint csak a *test* olyan, mint a fű és annak ékessége, mint a mezei virág. A lélek égi származású; az visszaadatott mennyben kóstolt tisztább, igazabb, szentebb örömeinek. E kedves kis halott szelid homlokára is édes Üdvözítőnk, az Ur Jézus Krisztus font a halhatatlanság virágaiból ékes koszorút, ártatlan lelkét az üdvözültek honába ő emelte fel, ő *koronázta meg dicsőséggel és tisztességgel!*

Bánatos öreg és édes szülék, ne sirjatok hát, hanem vigasztalódjatok! Istennek bölcs végzése: Minden test fű és minden szépsége, mint a mező virága. Megszáradt a fű, elhullt a virág, ha az Urnak szele fuvallt reá. Bocsásátok őt el békés szívvel! Igaz, hogy minden darab rög, mely koporsójára esik, fájdalmas szívetek egy-egy dobbanása. Igaz, hogy egy hely üresen marad asztalotoknál; nagyobb pusztaság az a föld minden sivatagjánál! Igaz, hogy hívólag egy nevet nem említhettek soha, soha... Aki említi is, csak sóhajt magában s mindannyiszor temetgetni látszik fájó emlékeit. De ne sirjatok érte; hiszen azért élt ő, hogy ártatlanságban viruljon, mint a mezei virág és elhervadjon. Hervadása könnyű volt és tiszta, mint az égbe visszaröppenő sugáré. Szülei szereteteket a megboldogulttal szemben érdemesen megbizonyítottátok. Lelketek legyen nyugodt. Isten áldása veletek!

Testvérei, kiket a megboldogulttal egy szív, egy lélek és egy vér táplált: ha bementek az apai házba, a negyedik testvér helyét üresen találjátok... Mint a fű és a mezőnek ékessége, eltűnt, itt hagyott titeket. Hosszas szenvedése megtanított titeket arra, hogy mire képes a szülő gyermekéért. Imé atyátok, anyátok feláldozta lelke nyugalma, szíve békéjét, minden gondját, fáradságát; sőt még életöket is adták volna érte, ha lehetne. Tiszteljétek hát atyátokat és anyátokat, hogy hosszú életüek legyetek e földön. A szülék iránt való engedelmisségben és tiszteletben legyetek példák, a jó gyermekek örvendezésükre vannak szüleiknek: így állítatok méltó emléket az elköltözöttnek. Legyetek boldogok!

Keresztszülék, akik tiz évvel ezelőtt karjaitokon ajánlottátok őt Istennek, hogy áldja, szentelje meg és vegye kegyelmébe: ez az élet nincs már a földön. „Hervadása liliumhullás volt, ártatlanság képe s bánaté.” Akit szeret az Ur, megdorgálja, megostoroz pedig mindent, akit fiává vagy leányává fogad. Őt is hosszas ostromozás után fogadta be az örvendezők mennyei seregébe. Legyen áldás éltetekén!

Rokonok! Igen szép tulajdonsága az a rokoni szeretetnek, hogy boldogító ereje a síron túl hat s miként a fű és virág után, mely ékességét veszíti, új fű és virág magva marad: úgy a szívben, melyet igazi szeretet lelkesít, a kedves rokon elvesztése után is marad valami, ami azt pusztán nem hagyja. A ti lelketekben is maradjon meg a részvét és a szeretet. Ez a két nemes érzés tartson össze és boldogítson, hogy áldottak legyetek mind itt e földön, mind majd egykor az egekben!

Szomorú halotti közönség! Nyugodjék meg rajtad az Urnak világossága és megszentelő ereje! Értsd meg, hogy megszárad a fű, a virág elhull, ha az Urnak szele fuvallt rá. Az élet rövid; használjátok hát okosan, egymásnak üdvösségére, hogy elmétek épségben, testetek, lelketek ártatlanságban tartassék meg a mi Urunk Jézus Krisztusnak dicsőséges eljövételére.

Amen.

MÉSZÁROS ANDRÁS.

NÁNÁSY ISTVÁN

KÖNYVNYOMDÁJA

NAGYBÁNYA, Lakatos-u.

:: Telefon-szám : 43. ::



Vállalkozik mindenféle könyvnyomdai munkák: művek, lelkészi stb nyomtatványok jutányos áron való elkészítésére.



ALAPITTATOTT 1851-BEN.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
Debreczen, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogástalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és bőrmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és *Emléklapokat* különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvet egyházak számára, Kéziratok befoglalására táblákat, mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas. melyek a szószéken vagy temetések-nél előnyösen használhatók.

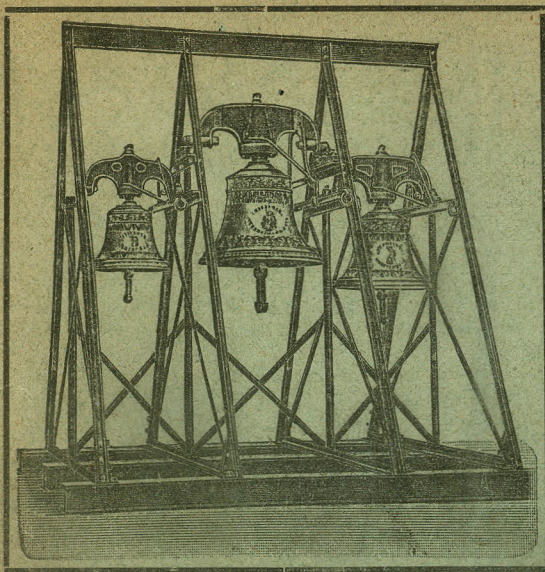
Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy kemény papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

A Harácsol-féle
• kítő hatása

MENTHOL-sósorszesz

rendkívüli sikerrel használtatik: bélfelfúvódás és azzal járó csikarások és görcsök megszüntetésére, az étvágy fokozására, mindennemű rheumatikus bajok: csúz, köszvény, fog- és fejfájás ellen; a fogakat megóvjá az odvasodástól, az izmokat rendkívül erősíti s a szemekre is erősítőleg hat, a rosztól, a száj-izt, bűzös lehelletet, a fejkorpát és hajhullást, bőrvizketegséget, kellemetlen láb- és egyéb izzadást, kipállást, pattanásokat és bőratkákat (Mitesser) pár napi használat után teljesen megszünteti. — A Harácsol-féle Menthol-sósorszesz ára használati utasítással: nagy üveg 2 korona, kis üveg 1 korona.

Kapható a készítőnél: Harácsol Vilmos Utódainál Nagybánán, valamint az ország minden gyógyszer-tárában és nagyobb kereskedésében.



finomabb harangérczből, tiszta csengő hanggal öntetnek. **Repedt harangok** újraöntetnek; ezek, valamint az új harangok is, a már meglevőkhöz teljes összhangzatban öntetnek. Minden harang hangja előre határoztatik meg. Különösen figyelmeztetjük szabadalmazott kovácsolt vasból készült szerkezetünkre nagy harangok részére, mely által ezek könnyen húzhatók s a falakat nem rázzák. Fakoronával bíró harangok ezen szerkezetre olcsó árért átalakíttatnak. Kovácsolt vasból készült tűzmentes harangállványokat, czélszerű szerkezetben s olcsó árak mellett legjobban ajánlunk. Költségvetésekkel s képes árjegyzékkel postaficiltával szolgálunk.

Hazánk legrégebb
harangöntője. □

Alapítottatott 1816-ban.

□□ Tíz évi jótállás.

Előnyös feltételek
engedtetnek. ❁ ❁

Seltenhoffer Frigyes Fiai

cs. és m. kir. udv. szállítók

□□ Sopronban. □□

Ajánlják legjobban berendezett harangöntődjüket a t. községeknek és egyházaknak.

Harangok, bármely nagyságban és zengzetben, csak a leg-



Mint gyógy-
viz gyomor-
bajoknál □
csodahatásu,
czukor-□□□
betegségeknél
speciális
gyógyszer, □
borral ele-
gyitve igen
kellemes és
egészséges □
üdítő ital.



CSAK

SZTOJKAI ÁSVÁNYVIZET

IGYUNK,

mely kitünő természetes
gyógy- és ásványviz. □

Orvosi tekintélyek által ajánlva,
több kiállításon kitüntetve.

Friss töltésben kapható minden
fűszer- és ásványvizkereskedés-
ben. — Főraktár Nagybányán:
Kossuth Lajos-utca 26. sz.

Kútkezelőség SZTOJKA. Magyarlápós
mellett. Szolnok-Doboka vármegye.



A sztojkai □
□ ásványviz
szerencsés
vegyi össze-
tétéle követ-
keztében, □□□
□□□□□□□□□□
valamint
szakszerű
kezelése □□□□
folytán ten-
geren túl is
szállítható.
Erdély hava-
sából ered-
vén bakte-
riummentes,
járvány- □□□□
betegségeknél
legbizto-
sabb óvszer.

